

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Jazykový obraz smrti Karla Gotta ve vybraných periodikách

bakalářská práce

Autor:	Michaela Bulušková
Studijní program:	Jazyková a literární kultura
Vedoucí práce:	PhDr. Lukáš Zábranský, Ph.D.
Oponent práce:	PhDr. Jana Bílková, Ph.D.

Hradec Králové

2020

Zadání bakalářské práce

Autor: Michaela Bulušková

Studium: P18K0004

Studijní program: B7310 Filologie

Studijní obor: Jazyková a literární kultura

Název bakalářské práce: **Jazykový obraz smrti Karla Gotta ve vybraných českých periodikách**

Název bakalářské práce AJ: Linguistic picture of the death of Karel Gott in selected Czech newspapers

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce bude zkoumat jazykový obraz smrti zpěváka Karla Gotta. Práce bude zaměřena na vybrané aspekty, tj. stereotypy, konceptuální metafory, prolínání schémat, a bude je ověřovat.

ZÁBRANSKÝ, Lukáš. Jazykový obraz smrti Edvarda Beneše v českém tisku v kontextu JOS dalších významných československých prezidentů. In: *Bohemica Olomucensia*, 2015, roč. 7, č. 3-4, s. 60-78. ISSN 1803-876X.

ZÁBRANSKÝ, Lukáš. Jazykový obraz smrti Gustava Husáka a Václava Havla v českém tisku. In: ORGOŇOVÁ, Olga, Katarína MUZIKOVÁ, Zuzana POPOVIČOVÁ SEDLÁČKOVÁ. *Jazyk a jazykověda v interpretácii*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2014, s. 332-340. ISBN 978-80-223-3695-6.

PATOČKOVÁ, Dorothea. *Obraz života a smrti českém jazykovém obrazu světa* [online]. Praha, 2006 [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/4638>. Diplomová práce. UK.

PAJDZIŇSKA, Anna. Kategorie strukturující jazykový obraz světa: antropocentrismus a opozice ? vlastní? - ?cizí?. In: *Čítanka z textů kognitivní lingvistiky II*. Praha: Karolinum, 2007, s. 27-44.

SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství: proměny vztahu člověka k posvátnému*. Praha: Portál, 2014. ISBN 80-7178-886-4.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Lukáš Zábranský, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jana Bílková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 21.11.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou závěrečnou práci Jazykový obraz smrti Karla Gotta ve vybraných periodikách vypracovala pod vedením vedoucího závěrečné práce samostatně a uvedl(a) jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne *12.4.2021*

Balušková

Anotace

BULUŠKOVÁ, Michaela. *Jazykový obraz smrti Karla Gotta ve vybraných periodikách*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 48 s. Bakalářská závěrečná práce.

Bakalářská práce bude zkoumat jazykový obraz smrti zpěváka Karla Gotta ve vybraných periodikách. Práce bude zaměřena na vybrané aspekty jazykového zkoumání kognitivní lingvistiky, tj. prototypy, konceptuální metafory, prolínání schémat a bude je ověřovat. Předpokládaným výsledkem budou odlišné jazykové obrazy Gottovy smrti v závislosti na různých médiích, která ji zprostředkovala. Výsledky budou předneseny na přednášce v Městské knihovně Semily odborné i laické veřejnosti.

Klíčová slova: smrt, pohřeb, Karel Gott, metafora, jazykový obraz, prototyp, prolínání

Annotation

BULUŠKOVÁ, Michaela. Linguistic picture of Karel Gott's death in selected periodicals. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 48 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis will examine the linguistic image of Karel Gott's death in selected periodicals. The thesis will focus on selected aspects of linguistic research of cognitive linguistics, i.e. prototypes, conceptual metaphors, interweaving of schemes, and will verify them. The expected result will be different linguistic images of Gott's death depending on the various media that communicated them.

The results will be presented at a lecture in the Semily's Municipal Library to the professional and laical public.

Keywords: death, burial, Karel Gott, metaphor, language image, prototype, interweaving

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 12.4.2021

Podpis studenta: Bulusova!

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Lukáši Zábranskému, Ph.D., za metodické vedení práce a trpělivost.

Obsah

1	Úvod.....	11
2	Cíl a metodika práce.....	13
3	Teoretická část.....	14
3.1	Jazykový obraz světa.....	14
3.2	Metaforické myšlení.....	14
3.3	Konceptuální metafory.....	15
3.4	Prolínání schémat.....	16
3.5	Prototypy jako představitelé kategorizace.....	18
3.6	Stereotypy.....	18
3.7	Mediální obraz smrti.....	19
4	Praktická část.....	21
4.1	Kontext smrti Karla Gotta.....	21
4.2	Jazykový obraz smrti Karla Gotta v Mladé frontě DNES.....	22
4.2.1	První den po oznámení smrti.....	22
4.2.2	Gott a stereotypy.....	23
4.2.3	Gott jako herec.....	23
4.2.4	Zpěvák Gott.....	23
4.2.5	Gott a ženy.....	24
4.2.6	Gott jako malíř.....	24
4.2.7	Gott a nemoci.....	24
4.2.8	Gott a pozůstalost.....	24
4.2.9	Kolegové o Gottovi.....	25
4.2.10	Doba před pohřbem.....	26
4.2.11	Gott († 1. 10. 2019) versus Chramostová († 6. 10. 2019).....	27
4.2.12	Poslední rozloučení.....	28

4.2.13	Pohřeb	28
4.3	Jazykový obraz smrti Karla Gotta v periodiku Blesk.....	29
4.3.1	První den po oznámení smrti.....	29
4.3.2	Gott a stereotypy.....	30
4.3.3	Kolegové o Gottovi	30
4.3.4	Gott a jeho tvorba	31
4.3.5	Gott a nemoc.....	32
4.3.6	Gott a bůh.....	33
4.3.7	Smutek v zahraničí.....	33
4.3.8	Gott o Gottovi	34
4.3.9	Gott a politika.....	34
4.3.10	Doba před pohřbem	35
4.3.11	Gott versus Chramostová.....	36
4.3.12	Poslední rozloučení	36
4.3.13	Gott a pohřeb	37
4.4	Jazykový obraz smrti K. G. ve smutečních projevech z pohřbu.....	37
4.4.1	Komentáře Tomáše Drahoňovského.....	38
4.4.2	Projev kardinála Dominika Duky	38
4.4.3	Čtení z 2. knihy Makabejské (Eva Pilarová)	39
4.4.4	Evangelium podle Marka (jáhen Antonín Juriga).....	40
4.4.5	Přímluvné modlitby (Jiří Bartoška, Dagmar Havlová)	40
4.4.6	Smuteční projev Jiřiny Bohdalové.....	40
4.4.7	Projev prof. MUDr. Marka Trněného, CSc.....	41
4.4.8	Projev kněze Zbigniewa Czendlika	41
4.5	Projektová část.....	42
4.5.1	Financování a propagace	42

4.5.2	SWOT analýza	43
4.5.3	Realizace projektu	43
5	Závěry a doporučení	44
6	Literatura.....	46
7	Seznam příloh.....	49

1 Úvod

Karel Gott. O jeho životě lze vyhledat mnoho informací na nejrůznějších místech. Od keramického hrnečku s jeho připomínkou po televizní dokumenty.

Karel Gott byl a dle mého mínění ještě několik desetiletí bude pěveckou ikonou české populární hudby. Nic na této skutečnosti nezmění ani fakt, že 1. října roku 2019 slavný český tenor zemřel ve věku 80 let. Za svůj život stihl nahrát okolo 2500 písní, získal velké množství ocenění v hudebních anketách nejen v Čechách a na Slovensku. Jako zahraniční interpret byl oceňován především v německojazyčných zemích, ale také v Polsku, Rusku, Japonsku. Na televizních obrazovkách jsme mohli Karla Gotta vidět jako herce ve filmech a seriálech v průběhu jeho dlouhé životní etapy. Nelze nezmínit také jeho úspěšnou malířskou tvorbu, o níž bylo vydáno několik knižních publikací. Jeho osobu lze hodnotit jako velice úspěšnou veřejnou postavu českého uměleckého světa.¹

Pro bakalářskou práci bude však důležitější právě období jeho skonu, tj, doba smrti, období od mistrova úmrtí po jeho pohřeb, související pohřební rituál a uložení ostatků do hrobu. To vše bude nazíráno očima čtenáře dvou českých deníků a očima diváka pohřebního dění zprostředkovaného televizní obrazovkou. A samozřejmě, jak napovídá název bakalářské práce, budou veškeré medializované verbální i neverbální projevy ve vybraných médiích hodnoceny a analyzovány z pohledu jazykového. Tedy práce bude analyzovat především konceptuální metafory, stereotypy/kategorizace, prolínání prostor.

Východiskem k analýze výše uvedeného mi jsou především odborné lingvistické práce PhDr. Lukáše Zábranského, Ph.D., jsou jimi: Jazykový obraz smrti Gustava Husáka a Václava Havla v českém tisku (Zábranský 2014), Jazykový obraz smrti

¹ Karel Gott vydal 293 sólových alb. Celkem bylo prodáno 30 miliónů nosičů. Za život získal celkem 108 tuzemských hudebních ocenění, 36 zahraničních. Dále 66 ocenění za prodej alb. Gottovi také náleží titul zasloužilý umělec, národní umělec. Byla mu udělena Medaile za zásluhy I. stupně, Záslužná medaile za přínos městu, Medaile Josefa Jungmanna za propagaci česko-ruských vztahů, dále Řád Jurije Gagarina, cena Trebbia. Byl uveden do Dvorany slávy Plzeňského kraje.

prezidenta Emila Háchy v českém dobovém tisku (Zábranský 2014) a Jazykový obraz smrti Edvarda Beneše v českém tisku v kontextu JOS dalších významných československých prezidentů (Zábranský 2015).

Jazykový obraz smrti Karla Gotta je jistě zajímavým tématem i pro laickou veřejnost, pro lingvisty by však měl mít širší význam v přesném pojmenování jazykových jevů v daných publicistických textech a rozšířit tak lingvisticky zaměřené odborné práce. Mou motivací je získání přesného jazykového obrazu výjimečných okamžiků veřejného společenského dění, jakými jistě byly smrt a pohřeb Karla Gotta.

2 Cíl a metodika práce

Cílem této práce je analyzovat jazykový obraz smrti Karla Gotta ve vybraných českých periodikách. A to v deníku Blesk jako zástupci takzvaného bulvárního periodika a v deníku Mladá fronta DNES jako představiteli seriózního média. V těchto budou vyhledány články vztahující se k tematice smrti Karla Gotta, a to počínaje dnem po oficiálním oznámení jeho úmrtí, tedy 2. 10. 2019, konče dva dny po oficiálním pohřbu se státními poctami, tedy 14. 10. 2019. Dále pak bude proveden exkurz do článků ve vybraných denících datovaných dnem uložení ostatků do rodinného hrobu, tj. 21. 12. 2019.

Analyzován bude nejen text, ale i obrazová dokumentace k článkům. Zkoumán bude i televizní, tj. obrazový a zvukový záznam smutečního obřadu, který byl pořízen a živě odvysílán Českou televizí. Jedná se o záznam dlouhý bezmála 1 hodinu a 40 minut. Analýza videozáznamu se bude zaměřovat především na jazykový obraz mistrovy smrti odrážející se v přímluvných modlitbách a smutečních projevech jeho nejbližších přátel. To vše dokresluje jazykový obraz jeho skonu.

Zkoumány budou aspekty kognitivní lingvistiky, zejména pak konceptuální metafory, stereotypy, dále pak prolínání schémat a jejich ověřování. Definice pojmů v teoretické části je opřena o odborné publikované práce a odborné články.

Práce tedy bude analyzovat tři různá média. Různá z hlediska serióznosti, velikosti dopadu zveřejněného na populaci, odlišná v míře zveřejněných pravdivých údajů. Očekávaným závěrem tedy budou tři odlišné jazykové obrazy. V závěru budou tedy jasně určeny rozdíly v jednotlivých jazykových obrazech, specifické pro to které médium.

Výsledky zkoumání pak budou interpretovány na besedě v Městské knihovně Semily odborné i laické veřejnosti.

3 Teoretická část

Teoretická část bude pojednávat o odborných pojmech důležitých pro tuto práci. Dále pak o mediálním jazykovém obrazu smrti. Odborné pojednání o výsledcích mé analýzy jazykového obrazu smrti Karla Gotta ve vybraných médiích bude též součástí teoretické části této bakalářské práce.

3.1 Jazykový obraz světa

Tento abstraktní pojem nám osvětluje naše chápání světa a jevů pomocí jazykového vyjadřování. Základními stavebními prvky pochopení světa jsou jazyk, kultura, životní zkušenost. Všechny pojmy, které se dostávají našemu sluchu nebo oku nám dávají obraz, tedy určitou představu o světě a napomáhají našemu porozumění. Jazykový obraz světa je vždy subjektivní, ale používáním ustálených slovních spojení nám jazyk může vytvářet do jisté míry obraz světa homogenní. To platí ve skupinách lidí, kteří používají stejný jazyk, žijí ve stejných kulturních podmínkách, a tím pádem mohou mít podobnou životní zkušenost. Středem jazykového obrazu je člověk, jako jedinec žijící ve společnosti a v konkrétním světě.

Definice jazykového obrazu světa existuje v kognitivním pojetí několik. Z většiny se překrývají, některé dodávají našemu porozumění další rozměr. Avšak existuje několik znaků, které považujeme za základní vlastnosti jazykového obrazu světa. Jsou jimi heterogenost, dynamičnost, výběrovost, hodnotovost, celistvost a kontextuálnost, transcendentnost.

„Základ, centrum jazykového obrazu světa ovšem tvoří právě sféra každodenně prožívaného, přirozeného světa: který je antropocentrický a etnocentrický – a odpovídá **praktickému zacházení se světem.**“ (Vaňková et al 2005, s. 53)

3.2 Metaforické myšlení

Právě fakt, že středem jazykového obrazu světa je člověk se svými zkušenostmi, nás odkazuje k tomu, že naše myšlení o světě je metaforické. Na abstraktní nebo nepřesně ohraničené pojmy nazíráme prostřednictvím jiných věcí, které už ze své zkušenosti známe. Jak vyplynulo z již napsaného, množství zkušeností člověka je přímo úměrné lidskému růstu jak fyzickému, tak společenskému. Nabýváme jich

díky interakci se světem. Zkušenosti nám pomáhají k porozumění nového, neuchopitelného.

To, že metafory v jazyce používáme běžně, dokázali svou odbornou lingvistickou prací Lakoff – Johnson (2002). Pozorováním jazyka a jeho praktickým používáním k projevení našich myšlenek dospěli k jednoznačnému závěru. A to, že náš pojmový systém je z větší části metaforický (2002, s. 16).

3.3 Konceptuální metafory

To, že je lidské myšlení metaforické, dokládají právě metafory založené na interakci člověka se světem. Jak již bylo řečeno, člověk jako centrum „vidění“ světa kategorizuje na základě svých zkušeností. Zkušenosti vycházející ze samotného fyzického bytí člověka nám dle Lakoffa a Johnsona (2002, s. 15–54) zprostředkovávají **metafory orientační**, tedy *nahore – dole, před – za, uvnitř – vně, hluboko – mělce, směrem k – směrem od*. Spojením zkušenosti fyzické a kulturní pak dostáváme metafory:

NAHOŘE JE ŠTASTNÝ x DOLE JE SMUTNÝ

NAHOŘE JE ŽIVÝ, ZDRAVÝ x DOLE JE MRTVÝ, NEMOCNÝ

DOBŘÝ JE NAHOŘE x ŠPATNÝ JE DOLE

RACIONÁLNÍ JE NAHOŘE x IRACIONÁLNÍ JE DOLE

VÍCE JE NAHOŘE x MÉNĚ JE DOLE

aj.

Další konceptuální **metafory** jmenujeme **strukturní**. Tyto metafory nám dovolují na základě našich zkušeností s jednou věcí strukturovat jinou věc. Jako příklad jmenujme metaforu SMRT JE BOJ, kdy na základě našich zkušeností s bojem, jako akcí, kterou můžeme prohrát nebo vyhrát, mluvíme o smrti jako o boji. Metafora SMRT JE ODPOČINEK nám nabízí další jiný pohled na smrt. Zkušenost s odpočinkem nám dovoluje nazírat na smrt jako na odpočívání. Metafora SMRT JE SPÁNEK nám opět podbízí pohled na smrt jako na spánek. Strukturních metafor existuje nepřehledné množství, ale tyto tři nám postačí k prokázání jedné důležité vlastnosti všech metafor. Tou je zvýrazňování nebo naopak zamlčování skutečnosti. Pokud budeme o životě mluvit jako o boji, zamezujeme tím jiným možným konotacím.

Dalším příkladem strukturní metafory je pak **metafora potrubí**, kdy mluvčí vkládá myšlenky do slov a posílá je posluchači, který myšlenky ze slov vyjme. Přičemž myšlenky jsou objekty vkládané do nádob, nádoba se pošle a objekty jsou posluchačem vyjmuty z nádoby. Metafora nás odkazuje k tomu, jak přemýšlíme a mluvíme o myšlenkách.

Lidské zkušenosti s fyzickými objekty a látkami se odrážejí v **ontologických metaforách**. Pomocí ontologických metafor dokážeme vyjádřit své zkušenosti jako určité objekty nebo látky a pomocí tohoto porozumět jiným událostem, citům, myšlenkám, dějům. Příkladem je často používaná metafora SMRT JE NÁDOBA, dále pak velice častá metafora SMRT JE ŽIVÁ BYTOST, tedy personifikace. Méně používanou metaforou v souvislosti se smrtí je zvláštní příklad metonymie – synekdocha.

Dělení konceptuálních metafor tak, jak ho zpracovali Lakoff a Johnson (2002, s. 22–54) se vymyká smýšlení o metaforách v té době. Dnes je ale považováno za základní stavební kámen v problematice metaforického myšlení.

3.4 Prolínání schémat

Metaforická vyjádření o světě jsou velice často založená na více typech konotací. Ty vnímáme díky přítomnosti více druhů metafor v jednom vyjádření. Typickým příkladem jsou metaforická vyjádření: „Odešel do věčných lovišť“ nebo „Odešel do nebe“, kde chápeme význam těchto výroků na základě pojmových metafor SMRT JE CESTA a SMRT JE NÁDOBA. Zároveň metafora SMRT JE CESTA úzce souvisí s metaforou ŽIVOT JE CESTA. Cesta někde začíná (narození), končí (smrt), tedy máme určitý zdroj a cíl, je propojená nějakým prostorem, který řetězově navazuje a často ho vnímáme jako NÁDOBU na základě metafory ZORNÉ POLE JE NÁDOBA.

„Každá z těchto dílčích metafor je nástrojem k porozumění některému z aspektů pojmu, jelikož jediná metafora (metaforická projekce struktury z jedné domény) nedokáže vystihnout všechny jeho podstatné aspekty.“ (Procházková 2011, s. 22)

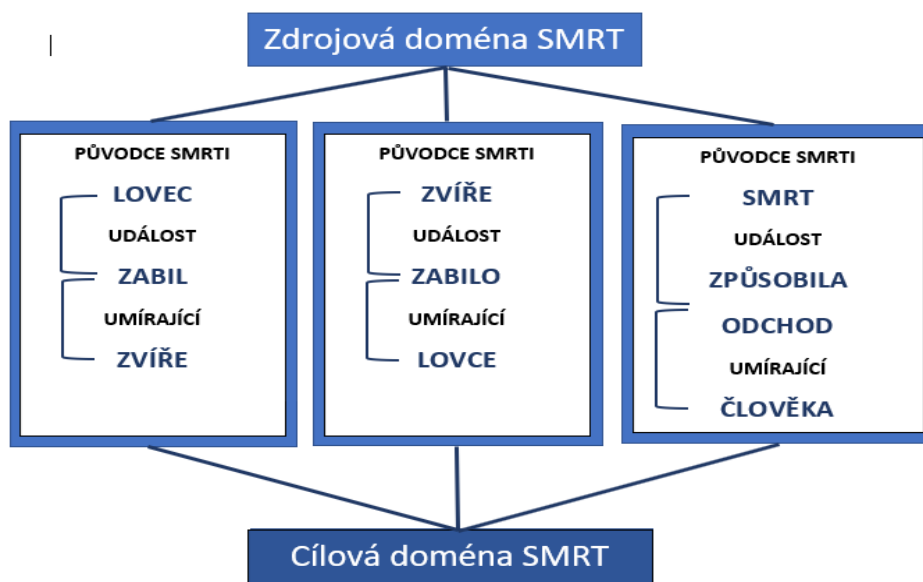
Metaforická vyjádření jsou prostoupena pojmovými metaforami.

Předpokládejme, že vyjádření ODEŠEL DO VĚČNÝCH LOVIŠŤ je vyjádřením o člověku. Mohlo by být použito i jako tvrzení o jiných aktérech lovu, tedy zvířeti, ať

už na straně lovce, nebo lovené zvěře. Cílem tohoto metaforického výroku je vyjádření, že někdo zemřel/něco zemřelo, tedy SMRT. Pro vyjádření smrti je použito přirovnání k odchodu na lov, tedy zdrojem pro tento metaforický výrok je LOV a s tím spojený odchod do prostotu lovu, zabití loveného zvířete, vlastní újma na životě člověka nebo jeho zvířecích pomocníků, tedy není možný návrat do života, jaký znali. Zároveň tato metafora pracuje s lovištěm –NÁDOBOU jako s místem, kde existuje posmrtný život. Tato metafora tedy posouvá naši mysl z prostoru reálného života do prostoru nereálného jiného života. Tedy je dodržena podmínka, kterou ve své práci popsal G. Lakoff, a to, že zdrojový prostor metaforu zůstává neměnný, stále mluvíme o smrti, naproti tomu cílový prostor nám dává možnost manipulace.

Schéma metaforu ODEŠEL DO VĚČNÝCH LOVIŠŤ

Zdrojovou doménou je smrt (mluvíme o smrti), ta je neměnná. Smrt má nějakého původce, tady to mohou být různé možnosti. My vybíráme jako původce smrti lovce, dále zvěře, nakonec nejistá příčina, tedy zbytočně smrt (personifikace). Jestliže vybereme tři původce, vytvoříme tři GPS. Cílovou doménou je také smrt.

Obrázek č. 1 – Schéma metaforu, Graf podle I. Procházkové

3.5 Prototypy jako představitelé kategorizace

„Co bylo pro člověka určitého kulturního společenství důležité, to bylo vyděleno z kontinua jsoucího, rozlišeno, uchopeno, pochopeno jako exemplář určitého druhu, vkomponováno do obrazu jazyka jako celku a v souladu s tím pojmenováno.“ (Vaňková et al 2005, s. 67) Tato teze vyjadřuje vlastně celou podstatu kategorizace a teorie prototypu. Dodát k tomu je třeba hlavně to, že se jedná o subjektivní živý organismus, tedy subjektivní v tom, že různá společenství vnímají určité věci různě, a živý v tom, že reaguje na změny v lidském chápání. Kopíruje člověka a jeho vývoj obecně, zároveň je tímto i ohraničena. Lakoff a Johnson (2002, s. 198) uvádějí, že kategorizace je ohraničena skutečností, jelikož je charakterizována na základě přirozených rozsahů zkušenosti, které jsou neustále prověřovány fyzickou a kulturní interakcí.

Výběrem prototypu v určité kategorii nám vznikne okruh představ (více či méně podobných prototypu) o skupině, která pro nás představuje určitou kategorii.

Posléze na základě zkušenosti, konvence a kontextu s kategorií a jejím prototypem pracujeme dále. Skrze ustálené kategorie tak můžeme nahlížet na nové nepoznané, abstraktní či jiné věci, děje. Většina metafor je konvenčních, čímž ovšem není vyloučen vznik nových.

3.6 Stereotypy

Stereotypní vyjádření nám vytvářejí neobjektivní obraz prototypu zatížený našimi zkušenostmi. Ovšem tento obraz není individuální, ale z velké části společenský či celospolečenský, a to díky dlouhodobému opakování. Tím upevňuje vlastní význam. Stereotypy nám tak umožňují rychleji zaujmout postoj, aniž bychom byli nuceni o něm více přemýšlet. Kategorizují za nás.

Stereotypy dost často parazitují na opozici DOBRÉ x ŠPATNÉ, většinou v nás vzbuzují negativní konotace, avšak to samé vyjádření může v důsledku jiného kontextu vzbudit i konotaci opačnou. (Vaňková et al 2005, s. 87)

V určitém smyslu nám stereotypní vyjadřování předkládá pokřivenou realitu. A právě stereotypního zobrazování využívají média.

3.7 Mediální obraz smrti

Se stále zvyšující se vyspělostí civilizace se smrt odsouvá do vyššího stáří. To vede k jevu tabuizace tématu, lidé se motivu smrti vyhýbají. Toho samozřejmě ve velké míře využívá mediální prostor, nejvíce asi televize a bulvární tisk. Média prezentují několikrát denně tematiku smrti domnělé významné osobnosti.

Masová média, jako informační nástroj lidu, ve velké míře ovlivňují naše vnímání reality světa. Domnívám se, že nejvíce ovlivňují naše vjemy, které se týkají právě cizích životů, u kterých nemáme vlastní možnost subjektivního náhledu. Jak moc je tato realita pak „zdeformovaná“ záleží nejen na kvalitě daného média, ale i na schopnostech žurnalisty. Oboje pak na úctě k informacím a jejich následnému zpracování. Záleží též na míře porozumění čtenáře a žurnalisty. A ani dodržení těchto podmínek není možné paušalizovat jako jediné správné. Každý kategorizuje na základě vlastních zkušeností, a tím pádem ani snaha žurnalisty o dodržení těchto základních předpokladů není zárukou úspěšného přeložení kódu čtenářem. Pojem *jazykový obraz světa* předpokládá, že bavíme-li se o realitě, pak je tato realita vždy subjektivní. Ale míru subjektivity rozhodně ovlivňují jazykově platné vzorce jako jsou stereotypy, prototypy, konceptuální metafory, jejichž základem je každému vlastní kategorizace. „Metaforická fantazie je rozhodující dovedností při navazování kontaktu a při sdělování povahy nesdílené zkušenosti.“ (Lakoff, Johnson 2002, s. 249)

Dalším velmi důležitým hlediskem při zpracování informací žurnalistou je hledisko materiální, podpořené konvenční ideou organizace. „Často si přitom téměř neuvědomujeme, že média neodrážejí sociální realitu, ale že ji výrazně a svérázně přetvářejí. Děje se tak ze dvou důvodů. Média musí především, při veškeré své obsahové pestrosti, nabízet sdělení, která budou rezonovat s představami, hodnotami a postoji těch, kteří je konzumují. A současně produkují a organizují sdělení, která nám nabízejí, podle vlastních vnitřních pravidel zpracování podmíněných myšlenkově i ekonomicky...“ (Arendtová 2001, s. 141)

Pro přiblížení k divákovým či čtenářovým očekáváním využívají mediální kanály osvědčené, všeobecně známé a veřejností uznané stereotypy – konvenční stereotypy, na základě kterých běžný člověk okamžitě kategorizuje. To mediálním komunikátům jednoznačně zvyšuje potenciál u čtenářů, diváků, posluchačů, ale zároveň výrazně ovlivňuje jejich úsudek.

Smrt je dnes vděčným a společným tématem médií po celém světě, a to z různých důvodů. Nejzásadnější důvod velké popularity tématu je ovšem samotná podstata smrti, mezník, jenž nelze vrátit zpět. Jedním z nich je jistě tabu tématu, strach z neznámého, radost z cizího neštěstí, tedy čistě základní lidské reflexy a reakce na ně. Dalo by se tedy říci, že úspěšnost mediálních sdělení staví na tématech, která podněcují základní lidské reflexy.

4 Praktická část

Z výše napsaného tedy vyplývá, že jazykový obraz smrti Karla Gotta je přesně takovou realitou, jakou nám vytvářejí média a jakou zároveň chápeme na základě našich zkušeností. Předpokládáme tedy různou míru pokřivenosti tohoto jazykového obrazu v závislosti na charakteru daného média.

4.1 Kontext smrti Karla Gotta

Karel Gott zemřel doma ve vile na Bertramce 1. 10. 2019 (ČTK 2019). Jeho smrti předcházelo několik veřejných oznámení o nemoci, kterou prodělal, zároveň však média neinformovala, zda je léčba úspěšná či nikoliv. Gott sám ale před svou smrtí v písni naznačil, že ví, že nemoc neporazí a jeho odchod je otázkou času. Bylo téměř jisté, k čemu se schyluje. O den později Gottovo úmrtí oznámila veřejnosti jeho žena prohlášením na sociálních sítích.

„S nejhlubším zármutkem v srdci oznamuji, že nás včera, krátce před půlnocí, opustil můj milovaný manžel Karel Gott. Odešel doma, v tichém spánku, v kruhu své rodiny.“ (Gottová 2019)

Metaforické schéma prohlášení

S ↓ OBJEKTEM v NÁDOBĚ/CENTRU oznamuji, že nás včera, *krátce před* OBJEKTEM, *opustil* můj milovaný manžel K. G. *Odešel* doma, v *tiché* NÁDOBĚ, v NÁDOBĚ své *rodiny*.

Kde slova označená kurzívou nám naznačují generické příběhové struktury (GPS). Spojení *krátce před* nám naznačuje, že ČAS JE CESTA. Slova *opustil/odešel* ukazují GPS ZEMŘÍT JE OPUSTIT/ZEMŘÍT JE ODEJÍT. Přívlastky *tichý* a *rodiny* označují obsah, tedy LÁTKY V NÁDOBÁCH.

Toto prohlášení je součástí vydání obou periodik den po úmrtí.

Smrt Karla Gotta vedla nejen ke smutku velké části obyvatel národa, ale i k politickým sporům. Následovala smršť pompézních prohlášení představitelů vládní moci.

Díky úmrtí další známé osobnosti českého uměleckého prostředí Vlasty Chramostové, jež zemřela dne 6. 10. 2019, máme možnost porovnat velmi rozdílný přístup médií, politiků i běžných občanů k medializaci a vlastní propagaci.

V kontextu smrti dvou známých osobností, dvou rozdílných životních osudů, byl sveden souboj. Média nám nabídla souboj především politický.

Gottův pohřeb je po politických sporech vypraven jako pohřeb se státními poctami, kde státní pocty jsou zastoupeny přítomností státní vlajky a přítomností čestné stráže Armády ČR.

4.2 Jazykový obraz smrti Karla Gotta v Mladé frontě DNES

Extrakce z deníku MF Dnes je provedena ode dne 3. 10. 2019, kdy poprvé denní periodika otiskla informace o Karlu Gottovi, do 14. 10. 2019, vyjma nedělních dat 6. 10. 2019 a 13. 10. 2019, kdy deník nevychází. Tedy excerpováno bylo 10 vydání deníku MF Dnes, do analýzy nebyly zahrnuty přílohy.

Všechny analyzované, tedy citované texty jsou označené kurzívou.

4.2.1 První den po oznámení smrti

První vydání novin, které reaguje na smrt Karla Gotta (3. 10. 2019), obsahuje především fotografickou dokumentaci jeho kariéry a veřejného života. Na titulní straně můžeme vidět elegantní portrét v černobílém provedení. Další strany jsou zaplněny fotografiemi s krátkými věcnými popisky, dokumentujícími Gottův život a kariéru. Fotoreportáž z jeho života je uvedena článkem, ve kterém nám autor nabízí krátké resumé životního osudu Karla Gotta, včetně textu oznámení jeho smrti. Článek je nezajímavý, velmi povrchní jak obsahem, tak formou a provedením. Gottův život je zde líčen jako boj, zdravotní problémy jsou protivníci, kariéra je nádoba na desky a písňe.

Ve fotoreportáži můžeme najít z dnešního pohledu i několik kontroverzních snímků, které jsou komentovány velmi věcně, bez emocí, tedy jednoznačně nekriticky. Příkladem za všechny je fotografie Gotta při podpisu anticharty, charakter komentáře k fotografii je pouze informační.

4.2.2 Gott a stereotypy

Stereotypní zobrazení Karla Gotta jako *profesionála, Zlatého slavíka a Mistra* doplňuje v souvislosti s občany Německa sousloví *Zlatý hlas z Prahy*. Dále pak K. G. jako *osobnost, hvězda, velikán* ↑, *výjimečný člověk, bůh*. Okrajovými stereotypy jsou Karel Gott jako *součást českých Vánoc, učitel, fenomén, hrdina*.

4.2.3 Gott jako herec

Další zjevně nekritický článek se týká filmografie Karla Gotta. Jeho neúspěšná účast ve filmových projektech je zhodnocena jako *smůla*, tedy něco abstraktního, co nezanechá kritickou stopu na profilu Karla Gotta. Nejedvážnějším kritickým vyjádřením o herci Karlu Gottovi je toto: „(...)figuroval spíše jako reklamní maskot.“ (Spáčilová 2019)

4.2.4 Zpěvák Gott

V článcích týkajících se kariéry zpěváka najdeme kromě velkého množství stereotypů i metaforická vyjádření týkající se hudby. Jeho život je nádoba na hudbu či písně (látka/objekty). Písně jsou spojené s orientační metaforou ↑ (*šlágry šplhaly po žebříčku*). Dále jsou písně zobrazovány konceptuálními metaforami jako vítězové, výbava, objekty, jako *dítě muzikálu*. Nejčastěji se o písních smýšlí jako o objektech. Písně jsou často personifikovány (*píseň se zrodila, vyhrála, pomohla*). O hudební tvorbě je smýšleno jako o knize, kde písně jsou kapitoly. Hudební kariéra i dráha jsou cesty i nádoby, do kterých lze nastoupit. Hudba je také látka v rádiu, tedy nádobě. *Gott měl také vysoké* ↑ *cíle*, v metafoře je cesta po horizontu nahrazena cestou vertikální a je spojená s orientační metaforou ↑. *Jeho věhlas přesáhl hranice*, kde stát je nádoba, věhlas je látka v nádobě. Čas, radost a zapomenutí jsou dary, které Gott přinášel svým fanouškům. Jeho charakterové vlastnosti jsou látky v nádobě a charakter je cenný (*nemít „manýry“ je to nejcennější*). O zpěvákovi se smýšlí také jako o sportovci, o hvězdě. *Gott byl na vystoupení v plné formě* (plná nádoba).

O fanoušcích se smýšlí jako o šílencích (*sál šílel*), kde sál je celek za část a emoce jsou šílenství. Fanoušek je také voják.

4.2.5 Gott a ženy

Článků MF DNES, které se týkají Gottových žen, najdeme v periodiku minimum, metaforických vyjádření k tématu tedy poskrovnu. Vztahy oficiální, tedy manželství a vztahy s dcerami jsou často spojované s metaforami cesty a času. *Vztah začal, trval, dcery zůstaly*. Neoficiální vztahy jsou metaforicky zobrazeny jako živel vody, který se provalil (přehrada). Osobnímu životu pak vévodí metafora láska je život.

V Gottově tvorbě lze nalézt mnoho písní o ženách. Dalo by se říci, že Karel Gott celý život vytvářel jazykové obrazy žen, o kterých zpíval. Do jaké míry texty písní kopírovaly jeho vztahy, nelze určit. Nějaká míra shody se ale nabízí. Například písně *Kakaová* (1994), *Jestli já tě budu mít rád* (2002), *Ta pravá* (2018). Nespočet písní o lásce, dívkách, ženách všech skupin. A do jaké míry známé písně v podání K. Gotta ovlivňovaly redaktory, kteří se tématem Gottových žen zabývali ve svých textech, nelze říci. Ovšem i zde se dá předpokládat určitý vliv.

4.2.6 Gott jako malíř

Karel Gott jako malíř je líčen sám jako obraz. Jeho *obrazy jsou obrazy jeho charakteru*. Námět na obraz je přítel, nebo *problém, který tíží duši*, tedy objekt, který směřuje dolů, závaží, duše pak objekt, který se dá zatížit.

4.2.7 Gott a nemoci

Reportéři MF DNES se zajímali i o nemoci, které Karla Gotta postihly ve stáří. Vystupuje zde do popředí metaforické vyjádření život je boj. *Porazil rakovinu, zvítězil nad rakovinou*, leukémie je původce smrti. Šance na vyléčení je spojována s orientačními metaforami vysoká, nízká. Nemoci jsou také často personifikovány, chřipka se *objevila, postihuje, projevuje se. Kondice hraje roli*, tedy kondice je postava v divadelní hře. S nemocemi je často spojována naděje, smýšlíme o ní jako o objektu, příteli.

4.2.8 Gott a pozůstalost

I v médiích často řešená pozůstalost je předmětem metaforických pojmů. Nemovitosti jsou *položky v seznamu* (nádoba), lokalita je cenná. *Práva ke Gottově*

tvorbě (objekty) *případnou pozůstalým*, peníze jsou objekty na cestě na účet (nádobu).

Do této kategorie by se daly také zařadit komodity týkající se Gotta, jejichž majitelé se rozhodli, že je výhodně prodají. V souvislosti s touto situací je často hovořeno o orientační metafoře nahoru ↑. *Cena letí nahoru* (objekt), *cena vyletí raketově vzhůru*, kde cena je raketa. *Komodity jsou se slavíkem svázané*.

4.2.9 Kolegové o Gottovi

Samostatnou kapitolou jsou články, v kterých se dočítáme osobní vyjádření Gottových přátel k jeho smrti. Většina výroků více či méně blízkých přátel Karla Gotta obsahuje z pochopitelných důvodů velké množství emočně motivovaných metafor. Emočně zainteresovaná vyjádření obsahují mnohem více metafor než slovní obraty publicistů. Nejen, že se v nich vyskytuje velké množství metonymií a synekdoch, naopak evidujeme minimum personifikací a orientačních metafor. Gott je zde nejčastěji líčen ontologickou metaforou jako světlo (*světlo hvězdy zhaslo, světlo dosahuje až k nám*). Gott je také *průvodcem po cestě lidí i po cestě historie*. Také zaznamenáme konceptuální metaforu smrt je cesta, smrt je život, posmrtný život. Zajímavým příkladem prolínání schémat je vyjádření: „*Šťastnou cestu do hudebního nebe, kde hned zaujmeš to nejvyšší místo.*“ (Ztracený 2019) Zde je nebe nádoba, posmrtný život je spojen s orientační metaforou ↑.

Gott je také líčen jako objekt, který máme *v srdci, pod kůží* nebo *v sobě*, tedy v nádobě/centru. Je zde také vylíčen jako *strom, který zanechal své kořeny. Gott je dar*. Slova režisérky Olgy Špátové zobrazují Gotta jako nádobu na city, která se *otevřela* při natáčení dokumentu, jako *vítěze* v metafoře koncert je závod, Gotta jako *boha fanoušků*. *Zachoval si tvář slušného člověka*, což je příklad synekdochy pars pro toto. Podle vyjádření Špátové Gotta doprovázelo celý život *štěstí* jako objekt, který *musí neustále čapat*. A nakonec mluví o jeho smrti jako o cestě. Hudební kritik mluví o Gottovi jako o *vojákov* v metafoře život je vojna, nebo o Gottovi jako *éře, která se nevrátí*, tedy uzavřená nádoba na ose času, osa času je cesta.

4.2.10 Doba před pohřbem

Gottův pohřeb je od začátku spojen s politickými spory, což tak degraduje jazykový obraz Gottovy smrti.

Představitelé vlády mluví o státním pohřbu jako o poctě (strukturní metafora), *stát má vzdát poctu*, tedy ocenit Gotta, Gott je cenný. Tyto pocty jsou pak personifikovány. Politici také hovoří o pohřbu jako o divadelní hře. Odkazují se na rodinu jako na někoho, s kým *vedou rozhovor, ale netlačí na ně*, tedy se nabízí metaforický pojem argumentace je boj.

Redaktoři líčí budoucí pohřeb jako *poslední cestu*, píší o *pohřbu ve velkém ↑ stylu*. Pohřeb je také líčen jako film (*v režii vlády*). Tady nám autor článku dává jasný obraz situace, kdy forma smutku není přirozená, nýbrž umělá. Smutek líčí jako oděv (*budovy se za zahalily do smutku*). Smutek je látka v srdci (nádoba + centrum). Smutek je také spojován s metaforou času: *smutek bude trvat*.

Lidé se ponoří do minuty ticha, tedy ticho je voda v minutě (nádoba). Dále lidé *drží minutu ticha* (objekt). Redaktoři zároveň hodnotí politické spory související s pohřbem: politika je divadlo, spor je válka, argumentace je závod, spor je spojení, které lze přerušit.

O obřadu je celkově smýšleno jako o nádobě, která *zahrnuje oficiality* (objekty v nádobě). Hojně zastoupenými metaforami jsou metafory ontologického typu. Budovy vhodné k uspořádání pohřbu jsou hráči ve hře (*hledání je hra*). Samotná smrt je pak líčena jako odpočinek. Další stereotypně využívanou metaforou je: *být pochován*, kde půda (země) je matka.

Praha je nádoba, dopravní omezení jsou průvodci, detaily jsou hudební nástroje. Písně jsou průvodci pohřbu.

V textech nalezneme velké množství synekdoch totum pro parte (*Hrad se zahalil do smutku, vláda zamýšlí, stát může nabídnout, zármutek celé vlasti, obřad uctí památku*). V době před pohřbem obsahují články také velké množství orientačních metafor, většinou směru ↑, ale zajímavé je spojení: *rodina posunula termín směrem k víkendů*. Celek za část posunula objekt směrem (orientační m.) k objektu.

4.2.11 Gott († 1. 10. 2019) versus Chramostová († 6. 10. 2019)

Zatímco po smrti Karla Gotta nalezneme v každém výtisku MF DNES 25 článků² od 3. 10. 2019 do 6. 10. 2019 týkajících se K. Gotta, po smrti Vlasty Chramostové lze najít v tomto periodiku pouze 2 články dne 7. 10. 2019. Nenajdeme zde ale jediný článek o K. Gottovi. Dále ve vydání ze dne 8. 10. 2019 najdeme 1 článek, který se vymyká svým stylem ostatním a polemizuje o zásluhách obou zemřelých. Ode dne 8. 10. 2019 do 14. 10. 2019 lze najít v tomto deníku 29 článků o K. Gottovi. Celkem tedy 56 článků o K. Gottovi.

K jazykovému obrazu smrti Vlasty Chramostové v MF Dnes není k dispozici mnoho materiálu k analýze. Pokud se dá z tohoto množství textu soudit, je stereotypně zobrazována především jako *velká ↑ herečka, pronásledovaná chartistka* a také jako *symbol vzdoru*, okrajově pak *nositelka ceny a členka síně slávy*.

Život Chramostové je líčen jako *pasážér* v letadle *komunistického režimu*. Dále je život selhání, život je i nádoba (*žila naplno*). Její práce je cesta. V souvislosti s jejím jménem je také častěji zmiňován *ztracený čas*, tedy čas je cenný. Její autobiografická kniha je paměť, kde text je přiznání (nádoba a látka). Chramostová je průvodce. Jediná orientační metafora ↑ souvisí s hereckými rolemi, směrem ↓ pak s pádem totalitního režimu. Jako *hvězda* je Chramostová líčena za roli ve filmu *Spalovač mrtvol*.

Na pozadí pohřbů obou osobností se mluví o *rozdělení národa*, o *politickém cirkusu*. Toto je předmětem polemiky ze dne 8. 10. 2019. Tento článek potvrzuje moji domněnku, že emoce zvyšují množství metaforických vyjádření v textu. V textu najdeme metafory jako mlčení je oblečení, hranice je ostnatý drát, rozhodování je drahé, pohřeb je hadr, krev je cenná, spor je praní prádla, pohřeb je zásluha, polemika je návštěva, smrt je posmrtný život. Pocta je fanglička, kde pocta je látka v odměrce, fanglička pak stupeň na stupnici, tedy pocta se dá změřit. Charta 77 je vzdor x anticharta je poslušnost. Politické strany jsou budovy, lidské životy jsou

² Jako článek beru každý text označený vlastním nadpisem, jako článek neberu popisky fotek. Jednotlivá vyjádření přátel jsou uvedena jedním nadpisem, tedy tyto texty beru jako 1 článek.

čísla, otázka je munice a politický spor je přestřelka. Důsledek je rozdělování, mlčení, kuře (*klube se*), pravidla jsou skořápky.

4.2.12 Poslední rozloučení

Poslední rozloučení pro veřejnost se uskutečnilo 11. 10. 2019 v paláci Žoffín. Navštívilo ho téměř 150 tisíc lidí. Lidé stáli ve frontě, kde fronta je nádoba a lidé jsou objekty v ní. Fronta je také cesta, závod, nit i objekt, který se dá změřit. *Lidé k rakvi přicházeli po červeném koberci*, jako symbolu úcty. Návštěvníci jsou důstojníci, zákazníci, jejich emoce jsou kleště, jejich slzy pak ptáci. Jejich pláč je boj. Květinová výzdoba je *prostřený stůl*. Hudba, květiny a fronty jsou často personifikovány. Kondolenční knihy jsou nádoby, slova a vzpomínky pak objekty v ní.

Návštěvníci rozloučení hovoří o Karlu Gottovi jako o *bohu, daru*, nádobě, *stavebním kameni*, čarodějovi, *záplatě*. *Gott je část života, Gott je všechno. Gott bude navždy v našich srdcích* (srdce je nádoba na city + centrum).

Co mají články ze dne 12. 10. 2019, tedy ze dne po posledním rozloučení, a články ze dne 14. 10. 2019, tedy ze dne po pohřebním obřadu pro zvané, společného, je velké množství orientačních metafor směrem ↓. Ve všech předchozích dnech převažovaly orientační metafory směrem ↑.

4.2.13 Pohřeb

Pohřební ceremoniál pro pozvané se uskutečnil v sobotu 12. 10. 2019 ve svatovítské katedrále na Pražském hradě. Zúčastnilo se ho velmi mnoho hostů, včetně rodiny, prezidenta ČR, představitelů vlády. Kromě přímého přenosu v televizi, proběhl i přenos na velkoplošné obrazovky na III. nádvoří Pražského hradu a na Hradčanské náměstí, kde pohřeb sledovali fanoušci.

Nadále přetrvávají orientační metafory směrem ↓ (*hluboký tón, sklopené hlavy, svěšené květy, emoce srazila, poklonit se* a mnoho dalších).

Nalézáme metafory jako dav a nádvoří jsou nádoby na ticho a na lidi, obřad je život, tóny jsou ptáci, smuteční projev je šíp, slova jsou cenná, slova jsou ostré nástroje, oči jsou nádoby na slzy, situace je sen.

Toto vydání obsahuje i velké množství metafor, které se týkají přímo zesnulého zpěváka. A to *Gott je bůh*, Gott je nádoba na talent, Gott je voják (*byl povolán*), Gott je

oheň, Gott je objekt *v našich srdcích* (nádobu). Jeho hlas a úsměv jsou dary. Přátelství je spojení. Smrt je zde líčena jako cesta (*odešel do jiných sfér*), zároveň posmrtný život.

4.3 Jazykový obraz smrti Karla Gotta v periodiku Blesk

Periodikum Blesk bylo excerpováno ode dne 3. 10. 2019 do 14. 10. 2019, včetně nedělních vydání. V analýze nebyly zohledněny přílohy deníku.

4.3.1 První den po oznámení smrti

Deník Blesk nám hned první den po Gottově smrti přináší vydání, které je textově velice obsáhlé. Prostor dostali nejen redaktoři a Gottovi přátelé, ale i Gott sám. Deník v tento den znovu otisknul novoroční rozhovor se zpěvákem. Redaktoři také sestavili koláž z Gottových vyjádření k různým tématům. Sám Gott si tedy pomáhá vytvářet jazykový obraz po smrti.

Redaktoři ve vydání z 3. 10. 2019 shrnuli zásadní životní milníky K. G., jeho tvorbu a úspěchy (ceny), Gottův boj s nemocemi. Padly také první spekulace o podobě pohřbu, první politická vyjádření, dále vyjádření zahraničních politiků a známých osobností. A také první fotografie z místa zpěvákova bydliště.

Hned první titulek nám naznačuje „velikost“ této zprávy. Podle redaktora doslova *zpráva zastavila život v zemi* (zpráva je katastrofa). Toto vyjádření je následováno metaforou ontologického typu, a to pláč je přívalová vlna. Neméně zajímavá je metafora užitá v úvodním článku vydání, která nám představuje Gotta jako *magnet na pozornost*. Gottův život pak jako knihu, kde stáří je poslední kapitola a kde blízkost smrti je dopisování poslední kapitoly. Líčí zpěváka jako člověka, který *uzmul srdce generacím*. Kromě toho, že v této metafoře nahlížíme na srdce jako odnímatelnou část nějakého objektu (stroje), zde také vidíme synekdochu část za celek.

Článek, který shrnuje Gottovy poslední dny života, líčí jeho život jako boj, boj s nemocí. Tuto strukturní metaforu reflektuje hned několik výroků, například: *leukémie ho přemohla, organismus nevydržel nápor, nemoc se snažil rozehnat*. Smrt je zobrazena jako spánek, konec jako cesta.

Barevné provedení Blesku bych onačila jako hýřící barvami, nehodící se k podstatě sdělení. Snaha upoutat vzhledem je patrná, ovšem míjí se účinkem. Texty se špatně čtou, čtenář se ztrácí v nepřehledném obsahu. Toto je platné pro všechna zkoumaná vydání, kromě vydání ze dne 13. 10. 2019, tedy ze dne po pohřbu. V tomto vydání jsou texty dlouhé i několik stránek, drží se jednoho tématu pod jedním nadpisem. Fotografie jsou uspořádané, vydání je přehledné, průvodní grafika zůstává jako v přechozích vydáních pestrá. Hodnotila bych ho jako pokus o eleganci.

4.3.2 Gott a stereotypy

V deníku Blesk se ujal prvenství výraz *Mistr*, následuje *Slavík*, popřípadě *Zlatý slavík*, ovšem v textech v prvním dnu po úmrtí Gotta převažuje slovo *hvězda*, které je pak užíváno i dále, ale již ne v takovém množství. Často se opakuje také výraz *fenomén*, který je spjat s dokumentem Olgy Špátové o K. Gottovi se stejnojmenným názvem Fenomén. Okrajově je Gott zobrazován jako *idol*, *vzor*, *gentleman*, *profesionál*. S těmito výrazy je často spojena orientační metafora velký ↑.

Množství přítomných orientačních metafor se liší od mého očekávání. Orientační metafory se v článcích vyskytují v minimálním množství.

4.3.3 Kolegové o Gottovi

Tato kategorie textů se vyznačuje, stejně jako v MF Dnes, velkým množstvím metaforických výrazů. Tento jev opět podporuje mou tezi, že emocionálně zabarvené projevy obsahují větší množství metaforických zobrazení.

Jsou nám předloženy metafory smrti, například *smrt zasáhla* (smrt je šíp), *smrt je ztráta*, smrt je odchod i konec (cesta) a *smrt je hrozná věc*, *smrt je zdrcující* (objekty), smrt je *život bez Karla*. Pohřbít je pochovat. Zemřít je jít do nebe, zemřít je nežít. Zemřít je také *mít se dobře*. Smrt je také často personifikována jako bytost (*omlouvá ho jen smrt*, *smrt nás zaskočila*).

Metafory, které se týkají Karla Gotta se opakují. Gott je pomocník, průvodce, Gott je poražený, je objektem v nádobě plné vzpomínek. Gott je také *člen rodiny*, kde rodina jsou obyvatelé ČR. Gott je světlo (*byl světlým bodem*). Gott je také slušnost (*slovo, které ho vystihuje*). Zpěvák je i nádobou na dril. Jeho talent pak *dar od boha*. Režisér Adamec vidí Gotta jako výškovou budovu (*převyšoval ostatní o několik pater*).

Přátelé se vyjadřují k různým tématům.

Slova jsou prázdná (nádobu), *jsou těžká* (objekt), *slova došla* (látka v nádobě).

Jeho život byl nádoba na přání. *Jeho smrtí končí éra a mládí* (cesta). Dále vidí slzy jako ptáky (*slzy vlétly do očí*).

Přátelé na Gotta *vzpomínají v dobrém* (dobro je nádoba), mají *díru v srdci* (srdce je nádoba), vzpomínají na K. Gotta *s láskou a úctou* (kolegové).

Vidí sami sebe jako nádoby na city a nádoby na slzy, Karel Gott jim *byl nejbližší* (cesta), *chvíle jsou pro ně těžké* (objekty), hodnotí společné zážitky jako *fajn věci* (zážitky jsou objekty), *sbírají se z toho* (člověk je objekt), *jsou naměkko* (smutek je měkký). Zpráva o smrti je pro ně *těžká* (objekt), také *je zasáhla* (šíp). *Posílají rodině sílu* (objekt). Jsou *z toho vedle* (cesta). Zajímavá je také metafora *smekám před tebou klobouk* (poklonit je smeknout klobouk + pars pro toto).

Gottův přítel A. Gondolán mluví o jejich přátelství jako o příběhu (*přátelství bylo o úctě a porozumění*), *mluvení je pro něj těžké* (objekt). *Oba vzhlíželi k hudbě* (objekt), ale jejich *cesty se rozešly* (spolupráce je jedna cesta). Gott podle něj *udržoval pracovní tempo* (práce je běh) a *jeho noblesa neměla hranic* (noblesa je území).

„*Přál bych si, aby v lásce k písničce přežila v lidech Karlova zevní i vnitřní čistota.*“ (Gondolán 2019). Zde vidíme Gotta jako nádobu na čistotu, zároveň jako střed, kolem něhož je také čistota. Láska a lidé jsou nádoby, čistota je bytost.

O Karlu Gottovi lze s jistotou říci, že nám ho média představují jako pečujícího rodiče (Lakoff 1996). Tento model převládá v obou periodikách, ovšem v deníku Blesk je vzorec umocňován příliš důvěrnými oslovenými: *tatínek, Karlovy hity, zapálit svíčku Kájovi*, aj.

4.3.4 Gott a jeho tvorba

Karel Gott je v Blesku líčen jako nádoba na radost a energii (*tento večer mě naplnil energií a radostí*). Často je také zobrazován jako dárce, darem jsou písňe, radost, úsměv. I celá jeho tvorba je dar (*přispěl k prestiži města*). Zde zároveň vidíme metaforu dílo je cenné.

Hudba a zpěv jsou nádoby na radost, zpěv je cesta.

Písňe jsou nejčastěji objekty (*je silná*), ale i náplň prostoru kolem nás (*písňe zní všude kolem*). Písňe jsou také bytosti (*písňe budou žít dál*). Dále jsou písňe líčeny jako

nádoby na slova, slova jsou pak nádoby na lásku a smrt. Zajímavá metafora je i ve vyjádření: *píseň nalije panáka optimismu*, kde píseň je barman. Píseň je také kometa (*nese světlo dceři*). Společný duet s dcerou je pták (*duet vypustil do světa*). Duet je také loučení. Dále je píseň *vyznání i odpověď*. Písně jsou taktéž pomocníci.

Zpívání je také líčeno jako *vzlykání*.

Sportovní haly jsou pistole (*nabitě haly*), Lucerna je přítelkyně (*stará dobrá Lucerna*).

Úspěch je objekt, který lze zvážit. A sbírka cen je důkaz, cena je i dar. Gott je pak viděn jako *sběratel cen*. Dále uspět je *prorazit*, tedy úspěch je boj. Nevyhrát je *pohořet*.

Jeho *povolání* je náplň v nádobě života a také *poslání*.

Jeho tvorba pronikla také do zahraničí. Zajímavé metafory nám redaktoři předkládají i k tomuto tématu. Například, že *Gott je vývozní artikl*, také pořadatel, vydavatel a vítěz. Gott je také *vlastnictví*. Smlouva s Polydorem je *zlatá žíla*.

Gott je také líčen jako *komunista* v souvislosti s jeho pracovním pobytem v Las Vegas, a jako *příživník* v souvislosti s duety se zahraničními hvězdami.

Zajímavé mísení prostorů vidíme ve vyjádření: *sázel do hostů jeden hit za druhým*, kde hosté jsou půda a hity jsou květiny.

Deník Blesk také věnoval nemalý prostor zhodnocení Gottových příjmů za jeho tvorbu. V tomto tématu nacházíme metafory příjmů. Suma je nádoba na *vystoupení*, na *turné*, na *tantiémy*, *honoráře*, také nádoba na *obličej* či *propůjčení jména*. Po smrti Gotta *půjdou sumy prudce nahoru* ↑ (cesta). Peníze jsou *skrytý pramen* (*ulil je*). Gott je *stroj na prachy*. Bony jsou nádoba na výplatu. Příjmy jsou knihy a kapitoly jsou prodeje alb: *samostatnou kapitolou jeho příjmů jsou prodeje alb*.

4.3.5 Gott a nemoc

S nemocemi Karel Gott bojoval v průběhu jeho posledních let několikrát. Deník Blesk tomuto tématu věnuje oproti MF Dnes více prostoru. Stereotypní metaforou v souvislosti s nemocí je ŽIVOT JE BOJ. Tu podporují tvrzení jako infekce je *hrozba*, zemřít je *podlehnout*, *leukémie přemohla*, *organismus nevydržel nápor*, *bojoval s leukémií*, *bojoval s osudem*, *rval se s rakovinou*, život je *vzdor proti leukémii*. Nemoc ale není jen protivník, ale také kolega (*převezli ho s diagnózou*), dále pak je nemoc

zkoušející (*těžce zkoušený rakovinou*). Nemoc je také *těžká* (objekt), nemoc je *bolest*. Morfium je nástroj léčby.

Nemoc vidíme jako dav při demonstraci (*snažil rozehnat onemocnění výměnou krve*), kde výměna je druh zásahu zvenčí a krev je nástroj k potlačení. Léčba je líčena jako *vězení*. Lékaři jsou nadřízení.

Nemoci jsou často personifikovány jako bytosti (*porucha se objevila, nemoc postihuje, zdravotní problémy ho zaskočily, chemoterapie ho čeká*).

Život je také závod (*snažil se předejít nemoci*).

4.3.6 Gott a bůh

V periodiku Blesk také místy nacházíme metafory týkající se náboženství a Gottovy víry v boha. Často je zmiňována metafora ZEMŘÍT JE ŽÍT V NEBI (*ted' už jsou spolu v nebi, andělé at' vás uvítají*).

Boží pozhánání je dar v nemoci. Bůh je soudce.

Redaktoři také píšou o Gottovi jako o člověku, který *má rozporuplný postoj k víře* (postoj je nádoba plná rozporů).

4.3.7 Smutek v zahraničí

Ke smrti Karla Gotta se vyjádřili i zahraniční politici a významní lidé. Zprávu o smrti K. Gotta hodnotí jako šíp (*zpráva zasáhla*), cíl střelby jsou fanoušci. Zpráva je také nádoba na smutek, *zdrucující zpráva se rozšířila* (objekt, epidemie), *zprávu* (objekt) *přinesla média*. Jeho *smrt je ztráta*, odchod (cesta). Dále čteme strukturní metafory zemřít je utichnout, zemřít je opustit, zemřít je podlehnout nemoci.

Vidí Gotta jako umělce v *nádobě východního bloku*, jednotlivé země jsou nádoby na posluchače. Gott je také hlas, dárce (zpěv je dar), *Gott je bohem vyvolený*, Gott je obchodník (*prodal alba*). Gott je nádoba na tenor (*v Karlu Gottovi zemřel velký ↑ tenor*). Karel Gott je také voják (*vysloužil si přezdívkou*).

Jeho kariéra přesáhla hranice (území). Kariéra je také guma (*dotáhl to z východního bloku do Las Vegas*). Jeho *hlas zůstane v srdcích lidí, kterým učaroval* (hlas je objekt v nádobě/centru + Gott je čaroděj). Podle zahraničních redaktorů *se stal hvězdou za železnou oponou* (Gott je hvězda, režim je neprůhledná opona).

Stereotypně je líčen jako *Zlatý hlas z Prahy*, okrajově pak jako *Sinatra z Východu a Presley od Vltavy*.

4.3.8 Gott o Gottovi

V několika zkoumaných vydáních byly otištěny starší rozhovory se zpěvákem a také výňatky z nich. Ty nám dávají nahlédnout do zpěvákovy metaforického myšlení.

Vlastní život viděl především jako nádobu na *osobní život a profesní život*, nebo nádobu na *štěstí*. Také jako boj (*dokázal jsem svému otci*) na základě metafory argumentace je boj. Život vidí také jako cestu (*jít štěstí naproti*). A o svém životě smýšlí jako o filmu (*promítl se mi celý život, rodiče jsou mí producenti*).

Zpívání líčil jako *zálibu, napodobování a povolání*. Písně jsou pro něj *vzpomínky*, písně jsou také slova (*píseň má význam*). Píseň je také objekt na cestě ↓ (*píseň jde do hloubi*). Svě povolání vnímal jako cestu (*dráha zpěváka*).

V rozhovoru mluvil také o své nemoci. Období nemoci vnímal jako *těžké* (období je objekt). Nemoc pak líčil jako *brzdu*, rodina je podpora v nemoci.

O svých filmových rolích mluvil jako o *snu* (nádobu), *který nebyl naplněn*.

Často také smýšlel o čase. Čas je objekt na cestě (*jak rychle šel čas*). Čas je zlomený (*o zlomových okamžicích*).

O svých přátelích mluvil jako o *daru, rady přátel jsou cenné*. Setkání s přáteli zanechalo *hluboký pocit*. Toto vyjádření nám ukazuje setkání jako *nůž*, který zanechal hlubokou rýhu.

Sám o sobě smýšlel jako o *dárci*.

4.3.9 Gott a politika

Toto téma je redaktorem Blesku líčeno jako *ožehavé* (nebezpečný oheň). Už tato metafora naznačuje, že téma není tolik zpracované jako jiná témata, je záměrně tabuizované. Redaktor píše o *vztahu K. Gotta s komunistickou stranou*. Slovo vztah naznačuje spojení. Podle hudebního kritika *je jeden z největších ↑ antikomunistů*. *Gott jim* (příslušníkům strany) *to říkal do očí* (hovořit osobně s někým je mluvit do očí). *Vedení strany vidělo Gotta jako blázna, a tak měl Gott kliku*.

O Gottově postoji k politice čteme také v rozhovoru s Michaelem Kocábem. Ten hodnotil Gotta jako *prominenta obou režimů*, viděl ho jako objekt (*Gott má politický*

rozměr). *Gott šířil slávu socialistického režimu* (sláva je objekt). *Moc režimu ho přivinula* (personifikace). Úloha Gotta je střed kola (*točí se kolem úlohy*).

Premiér Andrej Babiš prohlásil, že *byli s Gottem přátelé, dostal také příležitost dementovat v rozhovoru názor, že se přiživuje na smrti K. G.* (Babiš je příživník). Babiš je také viděn redaktorem jako chrlič (*chrlí podrobnosti o posledním rozloučení*). V rámci politického sporu o formě pohřbu Chramostové a Gotta čteme metafory jako *velební Gotta je reklamní tah*, pohřeb se státními poctami je *pochlebování*. Politika je hra (*využil odchodu Mistra k tomu, aby nahnal politické body*).

4.3.10 Doba před pohřbem

Česko se zahalí do černého hávu. Takovou metaforou, synekdochou totum pro parte, začínají spekulace redaktorů o podobě pohřbu.

Redaktoři hodnotí smrt jako spánek (*do nového dne se neprobudil*), nebo odpočinek, ztrátu. Zemřít je naposledy vydechnout, ztratit se, odejít.

V prvních vydáních po smrti K. Gotta redaktoři přinášejí ověřené, ale později neplatné zprávy o podobě pohřbu. Dle prvních zpráv měl mít K. G. státní pohřeb, který je líčen jako *privilegium*. Vzorem pro pohřeb Karla Gotta se stal pohřeb T. G. M. Tradice je inspirace, zároveň objekt v nádobě první republiky. Obřad je účastník závodu, kde rodina jsou fanoušci (*obřad proběhne za účasti rodiny*). *Odsouhlasení formy pohřbu je hladké* (objekt).

Rozloučení je zásluha. Návštěvníci se *mají vyzbrojit*, zbraněmi jsou čas, trpělivost a boty. To nás vede k metafoře rozloučení je boj. Pohřeb je objekt na časové ose.

Mše je služba (*sloužit mši*), účast na mši je respekt. Rekviem je také *modlitba za zemřelého*, služba církve je zvyk. O státních poctách je hovořeno jako o kolezích nebo daru.

Nakonec na scénář pohřbu je nahlíženo jako na hudební nástroj a film (*scénář se ladí*).

4.3.11 Gott versus Chramostová

V deníku Blesk najdeme v udaném období 2 články k tématu úmrtí Vlasty Chramostové. Pro srovnání, článků o K. G. v období od 3. 10. 2019 do 14. 10. 2019 jsme našli 269³.

O stereotypním zobrazování V. Chramostové se tedy stejně jako v MF Dnes nedá téměř mluvit. Vlasta Chramostová je označena jako *herečka, signatářka*.

V článku nacházíme tyto metafory smrti: zemřít je odejít, zemřít je *opustit*, zemřít je *být spolu* nebo *mít klid*. Spánek je nádoba na smrt (*zemřela ve spánku*). Dále najdeme metaforická vyjádření ontologického typu jako emoce jsou *těžké* (objekt). *Odchod manžela ji zrtlil* (odchod je objekt). Také metafory strukturní jako *pracovat je vysloužit si*, *stáří je poslední chvíle*.

4.3.12 Poslední rozloučení

Hned první zkoumané vydání nám nabízí metaforu *novodobá česká historie* je nádoba a *poslední rozloučení* je obsah. Rozloučit se je *dát sbohem* (objekt).

V době příprav posledního rozloučení *vypukl boj o jízdenky* (cesta na rozloučení je boj). Boj je také pieta samotná (*bude to nápor*), dále je pieta střed (*zmatky okolo*).

Často skloňované slovo v souvislosti s posledním rozloučením je *fronta*. *Fronta začne, stočí se* (cesta). *Fronta* je také nádoba nebo *had*.

Státní pocty jsou objekty.

Kondolenční knihy jsou nádoby na *lítost a úctu*, také jsou to zápisníky (ontologické metafory).

V den konání posledního rozloučení otiskl deník Blesk parte Karla Gotta.

„Odešel smířen v pokojném spánku v kruhu své nejbližší rodiny.“

Zde se nám znovu objevuje metafora život je boj, spánek a kruh jsou nádoby na odchod, zemřít je odejít, kruh je objekt, jehož povrch je tvořen členy rodiny. Obsah nádoby je pokoj.

³ Za článek беру každý text s vlastním nadpisem a vlastním tématem. Jako článek neberu popisek fotografie.

4.3.13 Gott a pohřeb

Hodnocení pohřbu najdeme v deníku Blesk den po konání, tedy 13. 10. 2019. Velký prostor tohoto vydání je věnován smutečním projevům, kterým se budeme věnovat v další kapitole.

Již v prvním titulku vidíme metaforu pohřeb je *poslední sbohem*. Zajímavý je také další titulek ***Bůh s bohem***, v němž je slovo Bůh použito jednou s velkým B a jednou s malým b. Lze si tedy v tomto provokativním dvojsmyslu vybrat, kdo je pro nás Bůh. Článek pod titulkem je též uveden dvojsmyslnou větou: „Sbohem, největší z Čechů dneška!“ (Lain 2019). Mohl být jistou interpretací filmu Největší z Čechů⁴, který mimo jiné pojednává o výjimečných lidech, kteří se snaží zapsat své umění do knihy rekordů. Tyto rekordy jsou ale často i kuriozitami, jež vzbuzují nejen kladné emoce. Pohřeb je dále líčen jako boj, kde protivník je dojetí. Také jako vojenská přehlídka (*rodina se sešikovala*). Rodina jsou *průvodci na věčnost* (pohřeb je cesta). „*Z obřadnosti pohřbu čnělo ↑ lidství jejich slov.*“ (Procházková 2019). Tak hodnotila redaktorka smuteční projev J. Bohdalové. Z této věty čteme, že pohřeb měl jasně daná pravidla, tato pravidla J. Bohdalová narušila, ba dokonce převýšila. Její výstup je líčen jako *nejtěžší role* (pohřeb je divadelní vystoupení + role je objekt). Její projev je *shrnutí života*. Pozvaní hosté budou *vzpomínat v nejlepším* (nádoba). *Lidé spočinuli v tiché vzpomínce* (nádoba).

4.4 Jazykový obraz smrti K. G. ve smutečních projevech z pohřbu

Smuteční obřad se konal dne 12. 10. 2019 v Katedrále svatého Víta, Václava a Vojtěcha. Obřad začal v 10 hodin a zúčastnilo se jej mnoho pozvaných hostů⁵.

Forma pohřbu byla společným rozhodnutím Ivany Gottové, Úřadu vlády České republiky, Arcibiskupství pražského a v neposlední řadě Kanceláře prezidenta České republiky. Karel Gott měl pohřeb se státními poctami, státní pocty zde představovala přítomnost státní vlajky a přítomnost vysokých představitelů státu,

⁴ *Největší z Čechů*[film]. Režie Robert SEDLÁČEK. Česko: Bontonfilm, 2010.

⁵ Nelze přesně dohledat.

včetně prezidenta Miloše Zemana. Zároveň vynášení rakve z katedrály je v rukou hradní stráže, jejíž přítomnost je také známkou pohřbu se státními poctami. Televizní přenos začíná pohledem na Hradčanské náměstí, pohledem na černou vlajku visící nad vchodem do Pražského hradu. Během obřadu je vedle rakve umístěna černobílá fotografie Karla Gotta a vedle stojící státní vlajka.

Předpokládáme, že všechna vyjádření, která zazněla na smutečním obřadu kromě vyjádření komentátora Tomáše Drahoňovského, jsou předem připravená pod dohledem ceremoniáře Arcibiskupství pražského Vojtěcha Mátl, který za obřad zodpovídal. Tedy všechny modlitby, přímluvné modlitby, projevy, čtení mají dotvářet obraz Karla Gotta.

4.4.1 Komentáře Tomáše Drahoňovského

Podle Drahoňovského je Gott *populární a oblíbený. Dostalo se mu cti* (pocta je dar). Katedrála je *nejdůstojnější místo. Zádušní mše je rekviem. Státní vlajka a přítomnost státních představitelů ukazují na pohřeb se státními poctami* (ukazovátka). *Dominik Duka ho bude celebrovat* (Duka je sloužící), *Zbigniew Czendlik povede obřad posledního rozloučení* (Czendlik je vedoucí). Církevní obřad je živé vysílání (*obřad bude mít vstupy osobností*). Katedrála je nádoba (*osobnosti zaplňovali katedrálu*). Drahoňovský také personifikuje modlitbu a písně (*zazní*). Pražský chrámový sbor je průvodce.

4.4.2 Projev kardinála Dominika Duky

Pan kardinál zmiňuje ve svých projevech několik témat, která analyzujeme z hlediska přítomnosti metaforických pojmů.

V úvodu nazývá pohřeb oslavou (*scházíme se, abychom slavili*). Pohřeb v katedrále je přání K. Gotta a rodiny. Pokřtěný je *označený křížkem*. Pokora je kolega při obřadu (*s pokorou prosíme za odpuštění*).

Modlitby hodnotí jako nádoby na prosby.

Kardinál Duka líčí K. Gotta jako vojáka (*byl povolán*). Také jako obchodníka: „(...) *aby složil účty svému stvořiteli, jak zhodnotil hřivny, tedy talenty, které mu bůh svěřil.*“ Zde vidíme metaforu talent je hřivna a hřivna je cenná. Gott je také pomocník (*pomohl lidem*) *v tísní a nedostatku* (tíseň a nedostatek jsou nádoby). V modlitbách je Gott

stereotypně zobrazován jako *služebník* Boha. Gott je také *bratr*. V neposlední řadě je Gott zobrazen jako dárce (*rozdával radost*).

Gottův život vidí jako *naplněný* (plná nádoba), užívá také metaforu cesty (*dlouhý život*). Život je také dar. Rodiče, rodina a přátelé jsou *podpora* v nádobě života. Hodnoty, které Gott uznával jsou cenné (*uznával hodnoty, které činí lidský život krásným a bohatým*). Duka také v projevu personifikuje svědomí jako bytost. Hříchy jsou skvrny. Slabost je nádoba na provinění.

Gottovi posluchači jsou nádoby, které K. Gott *naplňuje radostí*, původci radosti jsou dary. Dary jsou hlas, umění interpretace a úsměv. Domovy posluchačů jsou nádoby, náplní je pak Gottův hlas. Umělecký svět je budova (*vstoupil do uměleckého světa*). Líčí Gotta jako člověka, pro kterého *vyrovnat se s režimem normalizace bylo těžké* (vyrovnání je objekt).

Duka mluví o svém projevu jako o *vydání svědectví* (Duka je svědek), také *poslední interview je svědek* (interview svědčí o).

Duka hodnotí lidi jako soudce a říká, že milosrdenství je cenné: „*Pro nás pro každého platí, že bychom neobstáli, kdybychom se nedovolávali milosrdenství.*“ Boha vidí jako sochu (*mnozí shodili z piedestalu boží majestát*). Tedy nevěřit v boha je shodit ho z piedestalu. Bůh je také *tvůrce*. Umírat je *stát před božím soudem*, tedy bůh je soudce. *Lidský soud není boží soud. Opravdová láska je nejvyšší míra spravedlnosti*, tedy spravedlnost je objekt/měřidlo.

Úcta a vděčnost jsou kolegové projevu (*mluvíme s úctou a vděčností*). Vlastní projev hodnotí jako *ilustraci k veršům Suzanne Renaud*. Také jako *slova naděje, která vyrůstá z víry* (naděje je rostlina, víra je půda). Duka je *ochránce* Gotta na poslední cestě (pohřeb je cesta). Průvodcem na cestě jsou slzy. Gott má *odpočívat v pokoji, v míru* (nádoby).

4.4.3 Čtení z 2. knihy Makabejské (Eva Pilarová)

V tomto čtení je zemřelý označen jako *padlý* (život je boj). Také zemřelý je živý (*padlí vstanou z mrtvých*). Vstát z mrtvých je odměna pro věřící (*odměna pro ty, kdo zesnou ve zbožnosti*). Vstát z mrtvých je také *myšlenka* (svatá a zbožná).

4.4.4 Evangelium podle Marka (jáhen Antonín Juriga)

Toto čtení uvede posluchače do chvíle Ježíšovy smrti.

Čtení začíná strukturní metaforou tma je být opuštěn bohem. *Eliáš přijde Ježíše sejmut*, tedy Eliášův příchod je zázrak. Roztržení chrámové opony ve chvíli Ježíšovy smrti je důkaz toho, že *to byl syn boží*. Touha po lásce, víře a naději je nádoba (*kéž je touha naplněna*). Bůh je soudce (*odpouští viny*). Bůh je také dárce (*obdaroval je hřívnami*). Dále je Bůh útěcha v nádobě opuštěnosti, průvodce, příjemce mrtvých, příjemce modliteb.

Gottova rodina je objekt, který *nosil Gott v srdci* (nádoba). *Rodina žije v naději* (nádoba) *na shledání*.

Gott je služebník.

4.4.5 Přímluvné modlitby (Jiří Bartoška, Dagmar Havlová)

Většina přímluvných modliteb při této příležitosti začíná slovním spojením: *Modleme se za* (objekt). V těchto projevech je *Bůh ochránce před* (objekty). *Svoboda je velký dar*, také *poklad*. Znamení doby je zprostředkovatel.

4.4.6 Smuteční projev Jiřiny Bohdalové

Jiřina Bohdalová začíná svůj projev *s pokorou, úctou a trémou* (kolegové), začíná ho *jménem rodiny i všech, kteří ho milovali* (jméno je část z celek).

Počet truchlících je pro J. Bohdalovou hádanka (*nelze odhadnout*).

Projev na pohřbu je *přetěžký úkol* (objekt). *„Nápad ale opsal ode mě.“* Nápad je písemná práce. *Gott a Bohdalová byli přátelé, jejich společný přítel byl názor na život a legraci* (názor je přítel). *Gottovo slovo je cenné*, je i *„slovo chlapa“* (objekt). Podle Bohdalové zemřít znamená *odejít do jiných sfér*. *Gottův slib, že se bude on loučit s Bohdalovou je nenaplněná nádoba*.

J. Bohdalová líčí Gotta jako magnet, umělci jsou *smečka* (*přitahoval smečku umělců*). Rodiče jsou dárce, dary jsou *slušnost, noblesa a gentlemanství*. Nádobou na tyto dary jsou *geny*. Jeho život byl *boj* (*mnohokrát padl a znovu vstal*). Být je *zanechat stopu*. Vyřešené záležitosti jsou *uklizený stůl*, *čistý štít* je kolega. Život je cesta, víra je společná cesta: *„Na cestě k sobě našel už dávno svého boha.“*

Loučení je těžké (objekt), vede přes slzy (loučení je most), upřímné slzy jsou vzácné zboží v okoralé době (doba je potravina). City jsou vodní živel, Česká republika je dvoreček (silná vlna citu se přelila přes náš dvoreček).

Profese i lidé dostali od Gotta dary (*talent, pracovitost, pokoru, vůli*). Profese je jeho volba. Souhrn jeho života je *balance* (smrt je zúčtování). Písně, jeho hlas, pohoda a úsměv jsou pozůstalost (*zanechal po sobě*). Písně jsou spoje mezi generacemi. Gott je *komediant*.

Svou řeč líčí jako objekt (*odlehčila ji*).

Nakonec hodnotí smrt jako život jinde (*drž mi místo*). Až se setkají, daruje mu J. Bohdalová dar: „*Mám pro tebe jeden opravdu báječněj židovskej fór.*“

4.4.7 Projev prof. MUDr. Marka Trněného, CSc.

Z pohledu lékaře byla Gottova nemoc osud (*bylo nám dáno se o vás starat*). Gottův život pak líčí jako boj, v němž Gott je *velký* ↑ *bojovník* a zákeřná nemoc protivník. Personifikuje životní situace (*přišly*). Situace jsou také překážky, které Gott *překonal*. „*Člověk však nemá svůj život ve svých rukou.*“ Zde vidíme metaforu život je objekt. Smrt vidí jako odchod.

Profesor Trněný dále pokračuje čtením Davidova žalmu. Zde nacházíme metaforu Hospodina. Hospodin je *vševědoucí*. Hospodin je *svěrák* (*sevřel si mě zezadu i zpředu*). Hospodin je průvodce (*tvoje ruka mě doprovodí*). Hospodin je tvůrce (*utvořil mé ledví*). Hospodin je také tkadlec (*utkal mě*).

Tma je *přikrývka* (*přikryje mě tma*). Tma je také světlo (*i noc se stane světlem*).

4.4.8 Projev kněze Zbiegniwa Czendlika

Czendlik vidí Gotta jako slunce (*svítil nám na cestu*). Často používá strukturní metaforu zemřít je žít v nebi. Dále rozvíjí tuto metaforu (*Karel je už teď v nebeském domově*). Zemřít je také *být pozván na věčnou hostinu*. Zemřít je *koncertovat v nebi*. *Zemřelý je pro nebe narozený*.

Gottův život je *mise* (cesta), která *nekončí*. *Naděje na shledání je pevná* (objekt). *Konec je začátek* (cesta). Pohřeb je oslava.

K. Gott je voják (*byl povolán*) do nehasnoucího světla (nebe je světlo). Žít po odchodu Gotta je být ve tmě (*my jsme zůstali ve tmě*). Život je cesta (*ať nám svítí na cestu hvězdy*).

4.5 Projektová část

Součástí této práce je kulturně zaměřený projekt. Je jím přednáška pro laickou i odbornou veřejnost v prostorech Městské knihovny v Semilech. Za cíl bude kladeno seznámit zájemce o téma s nástroji analýzy, dále s analýzou periodik, tedy deníků MF Dnes a Blesk a s analýzou všech projevů, které zazněly při smutečním obřadu ve svatovítské katedrále.

4.5.1 Financování a propagace

Přednáška pod záštitou knihovny proběhne zdarma, přednášející si nenárokují odměnu. K dispozici bude technické vybavení a zázemí pro návštěvníky v čítárně knihovny. Občerstvení zajistí externě kavárna v místě konání, jejíž provoz je v době konání přednášky zajištěn. Propagace přednášky je plně v režii Městské knihovny Semily.

Jedinou položkou na straně nákladů je platba za letáky (handouty), které budou návštěvníkům přednášky k ruce nejen v případě technických obtíží. Letáky budou vytvořeny v režii přednášející a návštěvníci si je budou moci zakoupit v místě konání za 10 Kč. Bude připraveno 20 výtisků, stejně jako míst k sezení.

4.5.2 SWOT analýza

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">• Zajímavé téma• Podpora knihovny• Analytické vnímání situací• Pozitivní přístup• Znalost problematiky	<ul style="list-style-type: none">• Nezkušenost v organizaci takového projektu
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none">• Dostupnost okresní knihovny• Podpora knihovnice• Příležitost k prezentaci mé práce	<ul style="list-style-type: none">• Neporozumění tématu• Neúčast posluchačů

4.5.3 Realizace projektu

Realizace projektu je v momentální situaci nemožná. Proto jsme datum realizace přeložili na podzim roku 2021.

K realizaci projektu byl vytvořený oboustranný Handout velikosti A4 a připravená prezentace v programu MS Powerpoint.

5 Závěry a doporučení

Cílem této práce bylo sestavení jazykového obrazu smrti Karla Gotta pomocí analýzy periodik MF Dnes, Blesk a pomocí smutečních projevů analyzovaných ze záznamu pohřbu Karla Gotta. Východiskem nám byly odborné lingvistické práce PhDr. Lukáše Záborského, Ph.D., dále jazykovědná práce Lakoffa a Johnsona, kde jsme se opřeli o jejich teorii Konceptuální metafory, jazykovědnou práci Mgr. Ivany Procházkové, Th.D., a její pojetí teorie Mísení generických prostorů.

V úvodu práce jsme také stanovili hypotézu, že metaforická analýza nám ukáže tři různé jazykové obrazy smrti Karla Gotta v závislosti na zkoumaných kanálech, které lze představit samostatně. Ovšem nelze celé analýze upřít vzájemné vztahy, vzájemné ovlivňování.

V průběhu práce se ukázala jako nanejvýš pravděpodobná hypotéza, jež byla nově vyslovena v průběhu analýzy, že v emocionálně zabarvených projevech nalézáme větší množství metaforických pojmů než v projevech nezúčastněných.

Analýza deníku MF Dnes nás utvrdila v předpokladu, že toto periodikum je prioritně vydáváno pro mladé čtenáře, kteří nejsou cílovými posluchači Karla Gotta. Svědčí tomu hned forma prvních článků o Karlu Gottovi po jeho smrti, kde redaktoři zvolili vágní představení zpěváka a snažili se čtenářům přiblížit K. Gotta fotografickou reportáží z jeho života, zmiňujíc nejstěžejnější okamžiky kariéry. Redaktoři využili orientačních metafor, jichž jsme našli velké množství, a umně pracovali s jejich emocionálním potencionálem.

Další očekávání, jež vzniklo v průběhu analýzy, že v Deníku Blesk budou redaktoři pracovat s ještě větším množstvím orientačních metafor pro navození atmosféry, se nepotvrdilo. Množství přítomných orientačních metafor je nízké. Což značí, že články tohoto média nemají za cíl představovat Karla Gotta, jež je známý jeho čtenářům, ale více prostoru věnují senzacím Gottova života. Deník Blesk využil i samotného Karla Gotta k vytvoření obrazu jeho smrti tím, že ve zkoumaných vydáních otiskl rozhovory, které vznikly před jeho smrtí. V tomto periodiku se také setkáváme s malým množstvím metafor náboženského tématu, které se snaží ukázat Gotta jako věřícího člověka a přiblížit ho tak v tomto směru svým cílovým čtenářům, kteří vyrůstali v době, kdy slovo náboženství bylo politickým režimem tabuizováno.

V metaforické analýze smutečních projevů, modliteb a čtení se ve velké míře objevují náboženské metafory, což bylo očekávané vzhledem k místu konání obřadu. V jednotlivých smutečních promluvách nacházíme velké množství metaforických pojmů, což nám znovu potvrdilo hypotézu, že emocionálně zabarvený projev bude obsahovat velké množství metafor.

Ve všech zkoumaných médiích nacházíme stereotypy strukturních metafor ŽIVOT JE BOJ, ŽIVOT JE CESTA a ontologické metafory ŽIVOT JE NÁDOBA. Také stereotypy zobrazování smrti SMRT JE ODCHOD, SMRT JE ODPOČINEK, SMRT JE ZTRÁTA, tedy metafory strukturní, a SMRT JE ŽIVÁ BYTOST, metafora ontologická.

V každém jednom periodiku i ve smutečních řečech bylo nalezeno několik překvapujících metaforických pojmů nebo zajímavé mísení prostorů.

Problémem při analýze textu byla postupně se strukturující myšlenka, že celá tato práce je výsledkem mé vlastní kategorizace, tedy že závěry nejsou a nikdy nemohou být stoprocentně jisté a pravdivé. To nás přivádí zpět k teorii Lakoffa a Johnsona, že pravda je vždy subjektivní, protože je vnímána člověkem s jistou zkušeností.

Práce tedy jako další v řadě potvrzuje odborné jazykovědné práce výše zmíněných lingvistů.

Představení výsledků této bakalářské práce by mohlo vést k přiblížení oboru laické veřejnosti a tím zvýšit zájem o obor samotný. V tomto směru má každá další lingvistická práce velký potenciál.

6 Literatura

ARENDOVÁ, Hannah. *Život ducha: Myšlení*. 1. Praha: Aurora, 2001, s. 141. ISBN 80-7299-041-1.

BERAN, Hynek. Ve věku 80. let zemřel Karel Gott. In: *ČTK: Videobanka* [online]. Praha, 2. 10. 2019 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://multimedia.ctk.cz/video/index?documentID=18008410&select-continue=1>

Blesk [online]. 28. Praha: Czech News Center a.s, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://ikiosek.digitania.eu/1041/408765/1>

Blesk [online]. 28. Praha: Czech News Center a.s, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://ikiosek.digitania.eu/1041/408812/1>

Blesk [online]. 28. Praha: Czech News Center a.s, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://ikiosek.digitania.eu/1041/408863/1>

Blesk [online]. 27. Praha: Czech News Center a.s, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://ikiosek.digitania.eu/1043/408870/1>

Blesk [online]. 28. Praha: Czech News Center a.s, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://ikiosek.digitania.eu/1041/408903/1>

Blesk [online]. 28. Praha: Czech News Center a.s, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://ikiosek.digitania.eu/1041/409720/1>

Blesk [online]. 28. Praha: Czech News Center a.s, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://ikiosek.digitania.eu/1041/409771/1>

Blesk [online]. 28. Praha: Czech News Center a.s, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://ikiosek.digitania.eu/1041/409829/1>

Blesk [online]. 28. Praha: Czech News Center a.s, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://ikiosek.digitania.eu/1041/409871/1>

Blesk [online]. 28. Praha: Czech News Center a.s, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://ikiosek.digitania.eu/1041/410235/1>

Blesk [online]. 27. Praha: Czech News Center a.s, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://ikiosek.digitania.eu/1043/409936/1>

Blesk [online]. 28. Praha: Czech News Center a.s, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://ikiosek.digitania.eu/1041/410214/1>

BOHDALOVÁ, Jiřina. In: *Blesk* [online]. 27. Praha: CZECH NEWS CENTER, 2019 [cit. 2021-03-22]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://www.ikiosek.cz/>

DUKA, Dominik. In: *Blesk* [online]. 27. Praha: CZECH NEWS CENTER, 2019 [cit. 2021-03-22]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://www.ikiosek.cz/>

GONDOLÁN, Antonín. In: *Blesk* [online]. 28. Praha: CZECH NEWS CENTER, 2019 [cit. 2021-03-22]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://www.ikiosek.cz/>

GOTTOVÁ, Ivana. In: *Blesk* [online]. 28. Praha: CZECH NEWS CENTER, 2019 [cit. 2021-03-22]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://www.ikiosek.cz/>

LAIN, Radek. In: *Blesk* [online]. 27. Praha: CZECH NEWS CENTER, 2019 [cit. 2021-03-22]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://www.ikiosek.cz/>

LAKOFF, George. *Morální politika: Co konzervativci vědí, že liberálové nemají*. Chicago: University of Chicago Press, 1996. ISBN 978-0-226-46805-1.

LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002. ISBN 80-7294-071-6.

MF DNES [online]. 30. Praha: MAFRA, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/ctecka.aspx?d=3.10.2019>

MF DNES [online]. 30. Praha: MAFRA, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/ctecka.aspx?d=04.10.2019>

MF DNES [online]. 30. Praha: MAFRA, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/ctecka.aspx?d=05.10.2019>

MF DNES [online]. 30. Praha: MAFRA, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/ctecka.aspx?d=7.10.2019>

MF DNES [online]. 30. Praha: MAFRA, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/ctecka.aspx?d=8.10.2019>

MF DNES [online]. 30. Praha: MAFRA, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/ctecka.aspx?d=09.10.2019#strana=2>

MF DNES [online]. 30. Praha: MAFRA, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/ctecka.aspx?d=10.10.2019>

MF DNES [online]. 30. Praha: MAFRA, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/ctecka.aspx?d=11.10.2019>

MF DNES [online]. 30. Praha: MAFRA, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/ctecka.aspx?d=12.10.2019>

MF DNES [online]. 30. Praha: MAFRA, 2019 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/ctecka.aspx?d=14.10.2019>

NEBESKÁ, Iva, Irena VAŇKOVÁ a Lucie ŘÍMALOVÁ. *Co na srdci, to na jazyku*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0919-3.

PROCHÁZKOVÁ, Hana. In: *Blesk* [online]. 27. Praha: CZECH NEWS CENTER, 2019 [cit. 2021-03-22]. ISSN 1210-5333 a 1213-8991. Dostupné z: <https://www.ikiosek.cz/>

PROCHÁZKOVÁ, Ivana. *Hospodin je král*. Praha: Česká biblická společnost, 2011. ISBN 9788087287361.

SPÁČILOVÁ, Mirka. In: *MF DNES* [online]. 30. Praha: MAFRA, 2019 [cit. 2021-03-22]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://www.mfdnes.cz/archiv.aspx>

ZÁBRANSKÝ, Lukáš. Jazykový obraz smrti Gustava Husáka a Václava Havla v českém tisku. In: ORGOŇOVÁ, Olga, Katarína MUZIKOVÁ, Zuzana POPOVIČOVÁ SEDLÁČKOVÁ. *Jazyk a jazykověda v interpretácii*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2014, s. 332-340. ISBN 978-80-223-3695-6.

ZÁBRANSKÝ, Lukáš. Jazykový obraz smrti prezidenta Emila Háchy v českém dobovém tisku. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura 2018*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018. ISBN 978-80-244-5465-8.

ZÁBRANSKÝ, Lukáš. Jazykový obraz smrti Edvarda Beneše v českém tisku v kontextu JOS dalších významných československých prezidentů. In: *Bohemica Olomucensia*, 2015, roč. 7, č. 3-4, s. 60-78. ISSN 1803-876X.

7 Seznam příloh

Příloha A – Handout

Příloha B – Prezentace k přednášce

Příloha A – Handout

CC BY-SA 4.0 David Sedlecký

Co je metafora?

- Tvrzení o lidech, věcech, dějích.
- Toto tvrzení vnímáme subjektivně na základě naší kategorizace.

Většina metafor je konvenčních.

„Odešel z našeho světa.“

Metaforické tvrzení chápeme jako pravdivé, pokud mu rozumíme.
K porozumění nám pomůže:

- Konvečnost.
- Životní zkušenost, kontext.
- Kategorie *ODEJÍT, SVĚT*.
- Nahlížíme na život jako na cestu.
- Na smrt nahlížíme jako na ukončení naší cesty.
- Nahlížíme na svět jako na ohraničenou **nádobu**, kterou lze opustit.

Metafora v jazykovém obrazu světa

Metafory jsou neoddělitelnou součástí našeho myšlení. Mluvíme o *METAFORICKÉM MYŠLENÍ*.

Běžné všední činnosti strukturujeme na základě metaforických pojmů:

Pojem *Smrt* má dle slovníku význam:

1. Zánik života tvorů, zejména člověka
2. V nejrůznějších podobách zosobněný zánik života (kostlivec, smrtka, aj.)
3. Zkáza, zmar, zničení, zánik

Pojem dále konceptualizujeme pomocí pojmových metafor:

SMRT JE **CESTA** a SMRT JE **NÁDOBA**

„Odešel do věčných lovišť.“

„Šel do nebe.“

SMRT JE ŽIVÁ **BYTOST**

*„Přišla pro něj **zubatá**“*

SMRT JE **ODPOČINEK**

„Odpocívá v pokoji“

SMRT JE **SPÁNEK**

„Usnul na věky.“

SMRT JE **BOJ**

„Bojoval do poslední chvíle“

**Městská knihovna
Semily**

Tyršova 49, Semily 513 01

Beseda

CC BY 2.0 JD Hancock

na téma

**Jazykový obraz
smrti Karla Gotta**

**aneb
metafory všedních dní**

Jazykový obraz smrti K. Gotta v

MF Dnes

- PRVNÍ VYDÁNÍ O K. G. (3. 10.) PŘEDSTAVUJE GOTTA ČTENÁŘŮM POMOCÍ FOTOREPORTÁŽE Z JEHO VEŘEJNÉHO ŽIVOTA, MUSÍ HO MLADÝM ČTENÁŘŮM NEJPRVE PŘIBLÍŽIT.
- UŽÍVAJÍ VELKÉ MNOSTVÍ ORIENTAČNÍCH METAFOR: ↑ ↓.
- PŘEVLÁDÁ SMĚR ↑, VE DNECH POHŘBU SE SMĚR ORIENTACE ZMĚNÍ NA OPAČNÝ ↓.
- STEROTYPNĚ NAZÝVAJÍ GOTTA JAKO **PROFESIONÁLA**, ZLATÉHO SLAVÍKA A MISTRA.
- STEROTYPNĚ ZOBRAZUJÍ GOTTA JAKO NÁDOBU, OBJEKT, DAR I DÁRCE, SVĚTLO, BOHA, VOJÁKA,
- STEROTYPY SMRTI: BÝT POHŘBEN JE BÝT POCHOVÁN, ZEMŘÍT JE ODEJÍT, ZEMŘÍT JE ŽÍT JINDE.

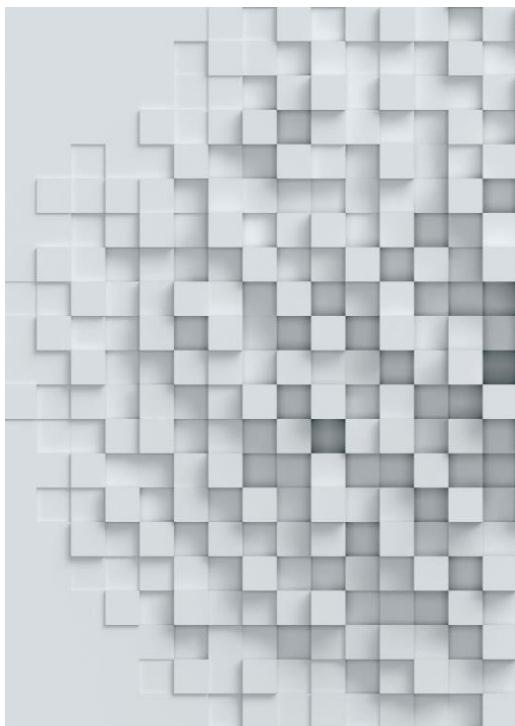
Jazykový obraz smrti K. Gotta

v Blesku

- Hned v prvním zkoumaném vydání ukazují redaktoři Gotta z různých úhlů, tj. nemusí ho čtenářům představovat.
- Vzhledem k místu konání pohřbu museli redaktoři představit Gotta jako věřícího, což je pro starší ročníky obyvatel nové a nepředstavitelné.
- Redaktoři téměř nevyužívají potencionál orientačních metafor, naopak využívají témat, která se v minulosti ukazovala jako senzace, k čemuž využívají především fotografie.
- Využili k vytvoření obrazu starší rozhovory s Gottem, tedy Gott sám si vytváří svůj jazykový obraz.
- Stereotypně nazývají Gotta Mistr, Slavík, Zlatý slavík
- Stereotypně zobrazují Gotta jako průvodce, pomocníka, nádobu, dárce, obchodníka, světlo.
- Stereotypy smrti: SMRT JE ŠÍP, SMRT JE CESTA, SMRT JE ZTRÁTA, SMRT JE OBJEKT, ZEMŘÍT JE JÍT DO NEBE

Jazykový obraz smrti ve smutečních projevech

- Ucelený obraz pod dohledem ceremoniáře Arcibiskupství pražského
- Zdůraznění Gotta jako věřícího.
- Stereotypní zobrazování v rámci církevních částí obřadu: Gott je služebník, zemřít je žít v nebi.
- Stereotypy souznačné s těmi v periodikách: Gott je dárce, Gott je světlo, Gott je voják, Gott je bojovník.
- Nejdelší proslovy: Dominik Duka, J. Bohdalová, oba v rámci promluvy hodnotí vlastní projev.
- D. Duka se otřel o politický rozměr K. G., J. Bohdalová – úplně tabu
- Sešli jsme zde, abychom slavili (pohřeb je oslava).
- Byl povolán, aby složil účty svému stvořiteli (Gott je voják + Gott je obchodník + bůh je tvůrce).
- Počet truchlících nelze odhadnout (počet je hádanka)
- Přitahoval smečku umělců (Gott je magnet + umělci jsou zvířata)
- Na cestě k sobě už našel svého boha (život s vírou je společná cesta)
- Loučení vede přes slzy (loučení je most)
- I tobě, Bože, doporučuji jeho koncert (zemřít je koncertovat je v nebi)

JAZYKOVÝ OBRAZ SMRTI KARLA GOTTA

Metafory všedních dnů

1

CO JE METAFORA?

- Tvrzení o lidech, věcech, dějích.
- Toto tvrzení vnímáme subjektivně na základně naší kategorizace.
- Kategorizace závisí na kultuře společnosti a našich životních zkušenostech.

Většina metafor je konvenčních.

- Konvenční = běžně používané, všeobecně známé a uznané.
-

2

„ODEŠEL Z NAŠEHO SVĚTA.“

Metaforické tvrzení
chápeme jako pravdivé,
pokud mu rozumíme.

K porozumění nám pomůže:

- Konvečnost.
- Životní zkušenost, kontext.
- Kategorie *ODEJÍT, SVĚT*.
- Nahlížíme na život jako na cestu.
- Na smrt nahlížíme jako na ukončení naší cesty.
- Nahlížíme na svět jako na ohraničenou **nádobu**, kterou lze opustit.

3

CO JE JAZYKOVÝ OBRAZ?

- Projekce světa do našeho vědomí pomocí jazykového projevu.
- Je subjektivní, přesto použitím konvenčních metafor může mluvčí dosáhnout poměrně homogenního obrazu ve vědomí většiny lidí.
- Mluvčí tedy může ovlivnit naše představy o světě pomocí vyslovených tvrzení.
- Homogennost kultury a jazyka nám dodává jistotu správného pochopení situace.

4

METAFORA V JAZYKOVÉM OBRAZU SVĚTA

Metafory jsou neoddělitelnou součástí našeho myšlení. Mluvíme o
METAFORICKÉM MYŠLENÍ.

5

POJEM **SMRT** KONCEPTUALIZUJEME POMOCÍ POJMOVÝCH
METAFOR:

- SMRT JE BOJ

„Bojoval do poslední chvíle.“

- SMRT JE DOLE

„Vstal z mrtvých.“

6

-
- SMRT JE ODPOČINEK

„Odpočívá v pokoji“

- SMRT JE SPÁNEK

„Usnul na věky.“

- SMRT JE ŽIVÁ BYTOST

„Přišla pro něj zubatá“

7

-
- SMRT JE **CESTA** a SMRT JE **NÁDOBA**

„Odešel do věčných lovišť.“

„Šel do nebe.“

8

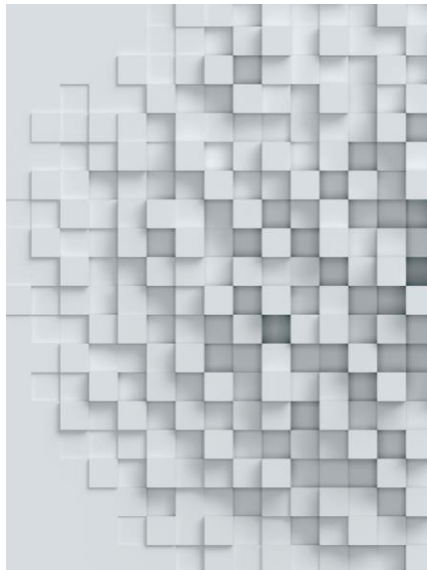
METODY A CÍLE ANALÝZY

ANALYZOVANÉ TEXTY

- MF DNES, BLESK (3. 10. – 14. 10.)
- SMUTEČNÍ PROJEVY (včetně komentátora pohřbu pro ČT 1)

CÍLEM bylo zmapovat Jazykový obraz smrti K. Gotta ve vybraných periodikách. Deník BLESK jako zástupce bulvárního média pro starší čtenáře, periodikum MF DNES jako zástupce seriózního deníku pro mladé čtenáře.

Smuteční projevy pak dokreslily celý obraz z dalších úhlů – náboženství, přátelé aj.

9

„S NEJHLUBŠÍM ZÁRMUTKEM V SRDCI OZNAMUJI, ŽE NÁS VČERA, KRÁTCE PŘED PŮLNOCÍ, OPUSTIL MŮJ MILOVANÝ MANŽEL KAREL GOTT. ODEŠEL DOMA, V TICHÉM SPÁNKU, V KRUHU SVÉ RODINY.“
(GOTTOVÁ 2019)

S ↓ **OBJEKTEM** v **NÁDOBĚ/CENTRU** oznamuji, že nás včera, krátce před **OBJEKTEM**, **opustil** můj milovaný manžel K. G. **Odešel** doma, v tiché **NÁDOBĚ**, v **NÁDOBĚ** své rodiny.

Spojení krátce před nám naznačuje, že **ČAS JE CESTA**. Slova opustil/odešel ukazují GPS **ZEMŘÍT JE OPUSTIT/ZEMŘÍT JE ODEJÍT**. Přívlastky tichý a rodiny označují obsah, tedy **LÁTKY V NÁDOBÁCH**.

10

MF DNES

- PRVNÍ VYDÁNÍ O K. G. (3. 10.) PŘEDSTAVUJE GOTTA ČTENÁŘŮM POMOCÍ FOTOREPORTÁŽE Z JEHO VEŘEJNÉHO ŽIVOTA, MUSÍ HO MLADÝM ČTENÁŘŮM NEJPRVE PŘIBLIŽIT.
- UŽÍVAJÍ VELKÉ MNOŽSTVÍ ORIENTAČNÍCH METAFOR: ↑ ↓.
- PŘEVLÁDÁ SMĚR ↑, VE DNECH POHŘBU SE SMĚR ORIENTACE ZMĚNÍ NA OPAČNÝ ↓.

PROČ?

- STEROTYPNĚ NAZÝVAJÍ GOTTA JAKO **PROFESIONÁLA**, ZLATÉHO SLAVÍKA A MISTRA.
 - STEROTYPNĚ ZOBRAZUJÍ GOTTA JAKO NÁDOBU, OBJEKT, DAR I DÁRCE, SVĚTLO, BOHA, VOJÁKA,
 - STEREOTYPY SMRTI: BÝT POHŘBEN JE BÝT POCHOVÁN, ZEMŘÍT JE ODEJÍT, ZEMŘÍT JE ŽÍT JINDE.
-

11

ZAJÍMAVOSTI Z MF DNES

- Gott jako herec: „(...) figuroval spíše jako reklamní maskot“ (Spáčilová 2019)
 - Oficiální vztahy jsou spojené s metaforou cesty a času (vztah trval, začal, dcery zůstaly), neoficiální vztahy jsou zobrazeny jako živel vody, který se přelil.
 - Po smrti Gotta vyletí ceny raketově vzhůru (cena je raketa + ↑)
 - Gott zde zanechal své kořeny (Gott je strom + smrt je cesta)
 - Lidé se ponoří do minuty ticha (ticho je voda + minuta je nádoba)
 - Pohřeb je v režii vlády (pohřeb je film/divadelní hra)
 - Fronta na poslední rozloučení je nádoba, objekt, cesta, nit, had, závod.
-

12

BLESK

- Hned v prvním zkoumaném vydání ukazují redaktoři Gotta z různých úhlů, tj. nemusí ho čtenářům představovat.
 - Vzhledem k místu konání pohřbu museli redaktoři představit Gotta jako věřícího, což je pro starší ročníky obyvatel nové a nepředstavitelné.
 - Redaktoři téměř nevyužívají potencionál orientačních metafor, naopak využívají témat, která se v minulosti ukazovala jako senzace, k čemuž využívají především fotografie.
 - Využili k vytvoření obrazu starší rozhovory s Gottem, tedy Gott sám si vytváří svůj jazykový obraz.
 - Stereotypně nazývají Gotta **Mistr**, Slavík, Zlatý slavík
 - Stereotypně zobrazují Gotta jako průvodce, pomocníka, nádobu, dárce, obchodníka, světlo.
 - Stereotypy smrti: SMRT JE ŠÍP, SMRT JE CESTA, SMRT JE ZTRÁTA, SMRT JE OBJEKT, ZEMŘÍT JE JÍT DO NEBE
-

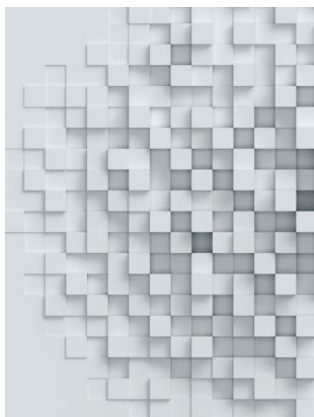
13

ZAJÍMAVOSTI V BLESKU

- Zpráva o smrti zastavila život v zemi (zpráva je přírodní katastrofa).
 - Gott převyšoval ostatní o několik pater (Gott je výšková budova).
 - Píseň vám nalije panáka optimismu (píseň je barman).
 - Gott se přižívoval na duetech se zahraničními zpěváky (Gott je příživník).
 - Sázel do hostů jeden hit za druhým (hity jsou rostliny + hosté jsou půda)
 - Snažil se rozehnat onemocnění výměnou krve (nemoc je dav při demonstraci + výměna je druh zásahu + krev je nástroj k potlačení)
 - Zpráva o smrti se rozšířila (zpráva je epidemie)
 - Babiš se přižívoval na smrti Gotta (Babiš je příživník)
-

14

GOTT VERSUS CHRAMOSTOVÁ

TÉMA SE PROLÍNÁ OBĚMA DENÍKY

Vlasta Chramostová zemřela dne 6. 10. 2019.

V udaném období

- 2 články o V. Ch. v každém deníku
- o K. G. bylo nalezeno v MF Dnes 55 článků a v Blesku 269.

Po smrti K. G. – politická hra.

Po smrti V. Ch. – politický boj.

15

SMUTEČNÍ PROJEVY (POHŘEB 12. 10. 2019)

- Ucelený obraz pod dohledem ceremoniáře Arcibiskupství pražského
 - Ucelené divadelní představení, film.
 - Zdůraznění Gotta jako věřícího.
 - Stereotypní zobrazování v rámci církevních částí obřadu: Gott je služebník, zemřít je žít v nebi.
 - Stereotypy souznačné s těmi v periodikách: Gott je dárce, Gott je světlo, Gott je voják, Gott je bojovník.
 - Nejdelší proslovy: Dominik Duka, J. Bohdalová, oba v rámci promluvy hodnotí svůj vlastní projev.
 - D. Duka se otřel o politický rozměr K. G., J. Bohdalová – úplné tabu
-

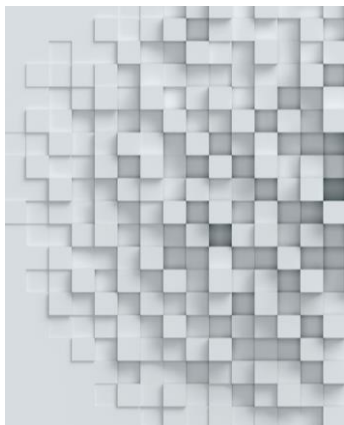
16

ZAJÍMAVOSTI Z PROJEVŮ

- Náboženství je jedna velká metafora –můj názor.
 - Přítomnost st. vlajky a představitelů státu ukazují na pohřeb se st. poctami (vlajka a představitelé jsou ukazovátka).
 - Sešli jsme se zde, abychom slavili (pohřeb je oslava).
 - Byl povolán, aby složil účty svému stvořiteli (Gott je voják + Gott je obchodník + bůh je tvůrce).
 - Počet truchlících nelze odhadnout (počet je hádanka)
 - Nápad opsal ode mě (nápad je písemná práce)
 - Přitahoval smečku umělců (Gott je magnet + umělci jsou zvířata)
 - Na cestě k sobě už našel svého boha (život s vírou je společná cesta)
 - Loučení vede přes slzy (loučení je most)
 - I tobě, Bože, doporučuji jeho koncert (zemřít je koncertovat je v nebi)
-

17

ZÁVĚR

- **Vznik 3 samostatných jazykových obrazů smrti K. G.**
 - **Obrazy jsou vzájemně propojeny.**
 - **Emocionálně zabarvené projevy obsahují větší množství metaforických pojmů než texty nezúčastněné.**
 - **Orientačních metafor lze využít pro navození pocitů.**
 - **Nic z řečeného není pravda, pokud jste nežili můj život a nezískali naprosto totožné zkušenosti!**
-

18